

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

BULHAŘI V ČESKÉ REPUBLICE

PŘÍPADOVÁ STUDIE MĚSTA BRNA

Bc. Olga Kučírková

Diplomová práce

2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

Ve Vrdech dne 24.6. 2009

Olga Kučírková

Chtěla bych poděkovat všem svým bulharským respondentům, na jejichž cenných výpovědích je tato práce založena. Dále děkuji PhDr. Janě Jetmarové, Ph.D. za odborné vedení práce. Děkuji svým přátelům a kolegům, zejména Bc. Heleně Masníkové, za cenné rady a připomínky. V neposlední řadě děkuji své rodině, za podporu.

ANOTACE

Předkládaná diplomová práce je věnována bulharské menšině v České Republice. Jedná se o případovou studii zaměřenou na město Brno. Autorka v ní vymezuje jednotlivé skupiny zde žijících Bulharů a charakterizuje je z hlediska důvodů migrace, etnické identity, sdružování se a integrace do české společnosti. Tato studie se také zabývá bulharskými organizacemi v Brně a jejich aktivitami. Práce je založena na terénním výzkumu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Bulhaři, menšina, integrace, migrace, etnická identita

TITLE

Bulgarians in the Czech Republic-a case study of the city of Brno

ANNOTATION

The present thesis is devoted to the Bulgarian minority in the Czech Republic. It is a case study focused on the city of Brno. The authoress defines the particular groups of Bulgarians living here and characterizes them in terms of reason for migration, ethnic identity, association and integration into the Czech society. This study also deals with Bulgarian organisations in Brno and their activities. The work is based on field research.

KEYWORDS

Bulgarians, minority, integration, migration, ethnic identity

OBSAH

1	Úvod.....	8
2	Část metodologická.....	10
2.1	Východiska terénního výzkumu	10
2.1.1	Úvod.....	10
2.1.2	Výzkumné otázky – tématické celky:.....	10
2.1.3	Výběr tématu výzkumu a jeho lokality.....	11
2.1.4	Historie výzkumu a získávání respondentů	11
2.1.5	Metody výzkumu	13
2.1.6	Etické stanovisko	15
2.1.7	Literární řešerše	16
3	Část teoretická.....	19
3.1	Základní vysvětlení pojmů.....	19
3.1.1	Migrace	19
3.1.1.1	Teorie mezinárodní migrace	19
3.1.2	Integrace.....	22
3.1.3	Národnostní menšina	23
3.1.4	Etnická identita	24
3.2	Bulhaři v České Republice	26
3.2.1	Etnické menšiny v České Republice.....	26
3.2.2	Bulhaři v ČR	29
3.2.2.1	Příchod Bulharů do českých zemí	29
3.2.2.2	Současné bulharské organizace v ČR	36
4	Část praktická	38
4.1	Terénní výzkum	38
4.1.1	Výchozí údaje terénního výzkumu	38
4.1.2	Národnostní menšiny v Brně.....	38
4.1.3	Bulhaři v Brně.....	39
4.1.3.1	Historie příchodu Bulharů do Brna.....	39
4.1.3.2	Současnost – skupiny Bulharů v Brně	43
4.1.3.3	Současné bulharské organizace	44
4.1.4	Analýza získaných dat z terénního výzkumu	45
4.1.4.1	Úvod.....	45
4.1.4.2	Tématické celky	45
4.1.4.2.1	Migrace Bulharů do České republiky	45
4.1.4.2.2	Etnická identita Bulharů v České republice.....	52
4.1.4.2.3	Sdružování Bulharů v ČR – bulharská klubovní organizace a její aktivity:	58
4.1.4.2.4	Otázka integrace do české společnosti:	64
5	Závěr	69
6	Použitá literatura a zdroje	74
7	Přílohy.....	78
7.1	Seznam respondentů	78
7.2	Dotazník.....	79
7.3	Obrazová příloha.....	89
7.4	Ukázka rozhovoru.....	93

1 Úvod

Předkládaná případová studie se zabývá aktuální problematikou migrace a etnických menšin v České republice. Konkrétně je zaměřena na bulharskou komunitu ve městě Brně.

Migrace provázela člověka od počátku jeho existence, v současné době však narostl tento fenomén do nebyvalých rozměrů. Přelom dvacátého a jednadvacátého století můžeme nazvat věkem migrace. Česká republika byla dlouho před světem uzavřena a byla spíše zemí emigrace. Dnes je situace radikálně odlišná. Na našem území žijí lidé nejrůznějších národností, které Češi reflektují především skrze jejich odlišnost. To způsobuje pocity xenofobie a nesnášenlivosti. Věřím, že větší informovanost vede k toleranci a lepšímu vzájemnému pochopení. Proto svou prací přispívám do diskuse autorů, kteří se věnují problematice národnostních menšin a cizinců žijících v České republice.

Ve této práci se budu věnovat menšině, která není tolik známá, přestože je relativně početná a její kořeny v České republice sahají daleko do historie. K zájmu o Bulhary mě přivedl studijní pobyt na univerzitě v bulharském Plovdivu. Zde jsem se také v rámci místního českého klubu setkala s problematikou týkající se migrantů a krajských organizací. Pobyt v Bulharsku pro mě byl velkým přínosem, neboť se domnívám, že zkoumat menšinu nelze bez znalosti jejího domovského prostředí.

Cílem práce je na základě terénního výzkumu analyzovat prostředí bulharských migrantů v Brně, zjistit jaké skupiny Bulharů se zde nalézají a charakterizovat je z pohledu čtyř tematických okruhů – migrace, sdružování se, etnická identita a integrace.

Samotná studie je rozdělena na část metodologickou, teoretickou a praktickou. Metodologická část definuje výzkumné otázky v rámci tematických celků, popisuje stručnou historii terénního výzkumu a rozebírá jeho metody. Dále je zde zhodnocena odborná literatura týkající se daného tématu.

V teoretické části vymezují základní pojmy jako je migrace, integrace, etnická identita a národnostní menšina. Její druhá část se stručně zabývá etnickými menšinami v České republice - Ukrajinci, Slováky, Vietnamci, Rusy a Poláky. Především však

charakterizuje migraci Bulharů do České republiky v historickém kontextu. Popisuje příchod bulharských studentů, zahradníků i dalších migrantů. Rozebírá vznik a vývoj jednotlivých bulharských organizací a definuje současné organizace v České republice a jejich aktivity.

Praktická část přistupuje analyticky k datům získaným terénním výzkumem. Nejprve stručně pojednává o etnických menšinách v Brně, jejich organizacích a spolupráci s městem. Poté se věnuje historii příchodu Bulharů do Brna. Popisuje základní migrační vlny a krajanské organizace. Další část se věnuje rozdělení brněnských Bulharů do konkrétních skupin a jejich charakteristice.

Stěžejní kapitola praktické části je rozdělena dle jednotlivých tématických okruhů. První se týká důvodů migrace Bulharů do České republiky, které analyzuje především na základě push/pull teorie.¹ Dále řeší otázku odlišnosti bulharského a českého prostředí, stereotypů mezi Čechy a Bulhary, míru spokojenosti Bulharů se životem v České republice a možný návrat do Bulharska. Druhý okruh se dotýká problematiky etnické identity u Bulharů v ČR. Rozebírá hlavní symboly, kterými si Bulhaři potvrzují svou etnickou sebeidentifikaci (bulharský jazyk, pravoslaví, bulharskou kuchyni, bulharské svátky a tradice). Dále rozebírá otázku vztahu migrantů k Bulharsku, udržování kontaktů se zemí původu a zájem o tamní současné dění. Třetí okruh odpovídá na otázku, zda se Bulhaři v Brně sdružují v rámci organizací, a popisuje současná brněnská bulharská sdružení a jejich aktivity. Čtvrtý okruh je zaměřen na otázku integrace Bulharů do české společnosti. Rozebírá především znalost českého jazyka, ekonomickou soběstačnost a vztahy migranta se členy většinové společnosti. Také jsou zde reflektovány problémy rasismu a diskriminace Bulharů v Brně.

V závěru této studie zhodnotím výsledky provedeného terénního výzkumu a pokusím se o stručné a přehledné shrnutí získaných informací.

¹ Viz.kapitola: Teorie mezinárodní migrace

2.1 Východiska terénního výzkumu

2.1.1 Úvod

Jak již bylo zmíněno, předkládaná práce se týká problematiky bulharské menšiny v České republice, konkrétně pak města Brna. Jedná se o případovou studii, která nahlíží na toto téma optikou výzkumného souboru mých respondentů v daném čase. Práce nemá za cíl generalizovat získané poznatky na širší bulharskou populaci žijící v České republice. V metodologické části představím výzkumná témata, průběh výzkumu a především pak kvalitativní i kvantitativní metody, které jsem během práce v terénu používala. Dále zde zhodnotím literaturu, která se danými tématy zabývá.

2.1.2 Výzkumné otázky – tématické celky:

1. Migrace Bulharů do České republiky²

- Jaké důvody vedou Bulhary k migraci z Bulharska do České republiky?
- Do jaké míry jsou spokojeni s životem v České republice?
- Jak Bulhaři reflektují jinakost českého prostředí a jaké si vytváří stereotypy o Čechách?

2. Etnická identita Bulharů v České republice

- Na jakých symbolech si Bulhaři v Brně budují svou etnickou identitu?
- Jak vnímají své bulharství v rámci každodenního života?
- Udržují Bulhaři v České Republice kontakt s Bulharskem a co pro ně znamená?

3. Sdružování Bulharů v ČR - bulharské organizace a jejich aktivity

- Sdružují se Bulhaři v České republice do skupin?
- Jaké bulharské organizace v České republice fungují a jaká je jejich činnost?

² Výzkum je rámcově zasazen do České republiky, týká se však konkrétně pouze města Brna.

4. Integrace Bulharů do české společnosti

- Je integrace Bulharů z hlediska zvládnutí jazyka, ekonomické soběstačnosti a vztahů se členy majority úspěšná?
- Mají Bulhaři v České republice zkušenost s rasismem či diskriminací?

2.1.3 Výběr tématu výzkumu a jeho lokality

K zájmu o Bulhary mě přivedl studijní pobyt v Bulharsku. Díky programu Erasmus jsem měla možnost letní semestr roku 2008 studovat na Univerzitě Paisii Hilendarského v Plovdivu. Zde jsem se také setkala s problematikou života emigrantů v cizí zemi a jejich sdružování v krajanských organizacích. Navštěvovala jsem akce Československého klubu T.G. Masaryka v Plovdivu a provedla zde malý výzkum týkající se etnické identity jeho členů. Finanční důvody mi bohužel nedovolily se do Bulharska později vrátit a výzkum dokončit. Rozhodla jsem se tedy přemístit téma své diplomové práce do prostředí bulharských migrantů žijících v České republice. Začala jsem studovat dostupnou literaturu a zjistila, že výzkumy na téma bulharské menšiny v ČR již byly prováděny.³ Většina z nich se zaměřuje na hlavní město Prahu. Proto jsem za lokalitu svého výzkumu zvolila moravskou metropoli Brno, kde je tradice usazování bulharských imigrantů také dlouholetá, ale zároveň zde Bulhaři nejsou přímo vázáni na bulharský prostor jako je to v případě bulharské školy a bulharského areálu v Praze.

2.1.4 Historie výzkumu⁴ a získávání respondentů

Na počátku svého výzkumu jsem neměla žádný kontakt na Bulhary žijící v České Republice, o který bych se mohla opřít. Informace o autorech zabývajících se Bulhary v České Republice jsem získala od svého učitele bulharského jazyka Mgr. Miroslava Kouby. Dále mi byl velmi nápomocen česko-bulharský student Enčo Minčev, od kterého jsem získala nejen kontakty na Bulharské kulturně-osvětové sdružení v Brně, ale také stěžejní publikaci mapující život bulharských krajanů

³ Viz. Diskuse literatury

⁴ Silverman, David: Jako robíť kvalitatívny výskum, Bratislava: Ikar 2005

v českých zemích⁵. Rovněž jsem pro svůj výzkum použila jeho práci o Čechách v Bulharsku a Bulharech v České Republice⁶, která byla zpracována pro potřeby Univerzity Pardubice.

Po nastudování dostupné literatury, jsem začala hledat vhodné respondenty mého výzkumu. Nejprve jsem oslovila své známé žijící v Brně a poprosila je o pomoc při získávání kontaktů. Dále jsem využila webových stránek bulharských sdružení v Brně a také sociální síť Facebook. Ta mi byla velkým přínosem jak pro získání kontaktů na respondenty, tak pro udržování vzájemné komunikace. Díky profilu sdružení Pirin na Facebooku, jsem věděla o všech jeho vystoupeních a také mi byla zpřístupněna alba fotografií z těchto aktivit. Pomocí facebookové skupiny „Bulgarian people living in Brno“ jsem získala kontakt na mnoho mladých Bulharů pracujících v Brně, díky kterým jsem mohla uskutečnit dotazníkový průzkum této skupiny. Dále jsem využila své kontakty na katedře bulharistiky Masarykovy Univerzity v Brně, kde také mladí lidé s bulharskou či česko-bulharskou národností studují. Další respondenty jsem oslovovala během své účasti na krajských setkáních, zkoušce a vystoupení souboru či bulharských slavnostech. Při získávání kontaktů se velmi osvědčila metoda sněhové koule⁷.

Již na počátku výzkumu jsem zjistila, že Bulhaři v Brně se dělí do různých skupin⁸. Snažila jsem se zajistit různorodý vzorek respondentů, který by obsahoval členy všech těchto skupin. Také jsem dbala na věkovou a profesní variabilitu. Přestože se nejedná o úmysl, většina mých kontaktů má vysokoškolské vzdělání. Dále jsem dbala na to, aby mí informátoři žili v České republice minimálně jeden rok.

Téměř všechny osoby, které jsem oslovila, byly příznivě nakloněny mému výzkumu a ochotny zodpovědět mé otázky. Problém často nastal v jejich pracovní či jiné vytíženosti, proto jsem některé rozhovory byla nucena provádět přes email nebo telefon.

⁵ Motejlová – Manolova, Marija: Uchováno v paměti, Praha 2006

⁶ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

⁷ Disman, Miroslav: Jak se vyrábí sociologická znalost, Praha: Karolinum 2000

⁸ viz.kapitola: Současnost – skupiny Bulharů v Brně

2.1.5 Metody výzkumu

POZOROVÁNÍ

Od ledna 2009 jsme prováděla částečně zúčastněné pozorování⁹. Díky pozvání svého známého jsem se mohla zúčastnit společné večeře a následné zábavy menší skupiny migrantů, kteří v Brně pracují pro společnost IBM. Jednalo se o první Bulhary, se kterými jsem se v tomto městě setkala. Bohužel se jedná o dost uzavřenou komunitu, která se nesnaží nijak integrovat do českého prostředí. Následný skupinový rozhovor proto musel být uskutečněn v anglickém jazyce s částečnou výpomocí bulharských slovíček. Díky této příležitosti jsem měla možnost poznat, jak se tato skupina baví a tráví volný čas v prostředí českých hospod a diskoték.

Dále jsem na pozvání známé mé kamarádky bulharistky navštívila zkoušku souboru bulharských tanců Pirin. Zde jsem se mohla představit a prezentovat svůj výzkumný záměr před lidmi, ze kterých se později rekrutovali někteří mí respondenti. Některé tance jsem si zatančila spolu se členy souboru, což mi umožnilo poznat úžasnou atmosféru a zápal těchto mladých lidí pro bulharský folklór. Také jsem se zde seznámila s vůdčí osobou souboru G. Georgievem, který mi byl později velmi nápomocen.

Na pozvání souboru Pirinu jsem se zúčastnila Folklórního odpoledne národnostních menšin města Brna, které se konalo v Brně-Řečkovících. Každá menšina (bulharská, německá, maďarská a romská) zde byla představena v podání studentek pedagogické fakulty a následovala vystoupení jednotlivých folklórních souborů. Na rozdíl od jiných menšin bylo na Bulharech krásně vidět, jak jsou hrdí na to, že zde mohou prezentovat svou tradiční kulturu.

Poté jsem se zúčastnila bulharských oslav v rámci svátku sv. Cyrila Metoděje v Mikulčicích. Jedná se každoroční setkání Bulharů celostátního charakteru. Letos byla tato událost obzvlášť významná díky odhalení sousoší Cyrila a Metoděje, které je darem Bulharské republiky a jehož autorem je bulharský sochař Emil Venkov. Z tohoto důvodu se oslav účastnil i bulharský premiér Georgi Pirinski, velvyslanec Bulharska v ČR Zdravko Popov a další významní hosté. Program začal tradiční pravoslavnou liturgií a slavnostním odhalením sousoší, následovalo vystoupení brněnského souboru bulharských tanců Kytka, tanečního souboru při bulharské škole v Praze a folklórního

⁹ Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum, Praha: Portál 2005

souboru z Bulharska. Poté začala volná zábava v bulharském stylu – jedlo se, pilo, tančilo, zpívalo a povídalo.

Po domluvě s předsedou Bulharského kulturně-osvětového sdružení v Brně jsem také navštívila setkání jeho členů, které probíhá každou středu v „Caffe Rudolf“ v Králově Poli v Brně.

ROZHOVORY

Během výzkumu jsem provedla 6 hloubkových rozhovorů, které měly částečně narativní charakter¹⁰, a tři skupinová interview, která probíhala s 5-10 respondenty současně. Tato interview probíhala ve společnosti mladých zaměstnanců IBM, v soukromí skupiny ekonomických migrantů a při zúčastněném pozorování na setkání bulharských krajanů

Všechny tyto rozhovory byly nahrávány se souhlasem respondentů na diktafon. Výjimku tvoří jeden rozhovor a jedno skupinové interview, kdy bylo díky velké hlučnosti prostředí nahrávání nemožné. Zde jsem si poznámky zapsala písemně po jejich ukončení. S neochotou záznamu rozhovoru na diktafon jsem se ani v jednom případě nesečkala.

Většina rozhovorů probíhala ve veřejných prostorech jako jsou kavárny a restaurace, pouze několik z nich se uskutečnilo v prostředí domova či zaměstnání mých respondentů. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od jedné do tří hodin. Většinou se jednalo o rozhovory trvající zhruba hodinu a půl, skupinová interview pak byla časově náročnější. Jazykem rozhovorů byla čeština, angličtina i bulharština.

Dále jsem uskutečnila několik neformálních rozhovorů¹¹, které většinou probíhaly během zúčastněného pozorování v terénu a krátká doplňující interview po telefonu, emailu či Facebooku.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Jako doplňující metodu svého výzkumu jsem zvolila dotazníkové šetření. Dotazníky byly distribuovány jak osobně při zúčastněném pozorování v terénu či skupinovém interview, tak pomocí emailu a Facebooku. Byly vytvořeny dvě jazykové

¹⁰ Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum, Praha: Portál 2005

¹¹ Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum, Praha: Portál 2005

verze dotazníku¹² – česká a bulharská. Respondent vždy dostal na výběr, který jazyk je mu bližší a ve kterém chce otázky zodpovídat.

Jednalo se o dotazník s větším množstvím otevřených otázek, které se ptali na život migrantů v ČR, jejich kontakty s Bulharskem, důvody migrace, ale také na subjektivní pocit spokojenosti s životem v ČR, osobní vztah k Bulharsku, stereotypy týkající se Čechů a Bulharů atd. Samozřejmě zde byly zastoupeny identifikační otázky zjišťující věk a pohlaví respondenta, jeho vzdělání, zaměstnání a popřípadě členství v jednom z bulharských sdružení v Brně. Celkem se dotazník se skládal celkem z 38 otázek.

Ke zpracování se mi vrátilo čtyřicet osm dotazníků. Některé z nich byly bohužel vyplněny jen částečně. Dotazník jsem vyhodnotila v rámci jednotlivých skupin Bulharů žijících v Brně¹³. Od členů BKOS se mi podařilo získat celkem devět dotazníků, od „ekonomických migrantů“ také devět, ze skupiny Pirin osm a od skupiny pracovně nazvané „IBM“ dvacet jedna vyplněných dotazníků. Dotazníkové šetření bude sloužit k charakteristice těchto skupin Bulharů v Brně z hlediska jednotlivých výzkumných otázek

2.1.6 Etické stanovisko

Protože výzkum spojený s jakoukoliv skupinou lidí je vždy citlivou záležitostí, bylo pro mě samozřejmé dodržovat etické zásady spojené s terénním výzkumem. Všichni respondenti, se kterými jsem vedla rozhovor nebo prováděla dotazníkové šetření, byli seznámeni s cílem a účelem mé práce. Rozhovory byly taktéž nahrávány na diktafon pouze s vědomým souhlasem respondenta. Z důvodu zachování anonymity, o kterou jsem byla často žádána, nebudou citace v textu doplněny jménem ani identifikačními charakteristikami respondenta. Pro ilustraci, s jakými respondenty jsem vedla rozhovory, bude součástí přílohy jejich seznam¹⁴ založený na identifikačních údajích jako je pohlaví, věk, počet let strávených v ČR, případné členství v některé z brněnských bulharských organizací a u některých případů i zaměstnání.

¹² viz. Příloha č.2 - Dotazník

¹³ viz. Praktická část

¹⁴ příloha č.1 –Seznam respondentů

2.1.7 Literární rešerše

Důležitým zdrojem informací pro mou diplomovou práci byla kromě terénního výzkumu také odborná literatura.

V první řadě se jedná se o texty zabývající se historickým kontextem příchodu Bulharů do českých zemí a bulharských organizací. Stěžejní pro mě byla publikace Marie Motejlové-Manolové: *Uchováno v paměti*¹⁵. Jedná se o stručné dějiny bulharských organizací od počátku 19.století do současnosti. Přínosný pro mě byl zejména článek Mirjam Moravcové *Počátky působení bulharských zahradníků v českých zemích*.¹⁶ Detailnější informace o struktuře bulharských organizací v ČR jsem čerpala z práce Enče Minčeva: *Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku*¹⁷. Česko-bulharské vztahy z historického hlediska jsou přehledně popsány také v publikaci *Dějiny Bulharska* od Jana Rychlíka.¹⁸

Konkrétní téma bulharských migrantů v Brně z historické perspektivy rozpracovává Helena Bočková a Jana Pospíšilová ve svém článku *Bulhaři v Brně-proměny profesní a etnické minority*.¹⁹ Text je zaměřen především na bulharské zahradníky, kteří se v Brně usadili v období mezi světovými válkami. Článek je rozdělen na teoretickou a praktickou část. Praktická část je založena na etnografickém výzkumu Brna počátkem 90.let 20.století a terénním výzkumu v letech 2001-2003, při kterém byly zaznamenány výpovědi posledních žijících bulharských zahradníků. Tento text mi byl stěžejním zejména při zasazení bulharské migrace do Brna do historického kontextu.

Svémi krajany v České Republice se zabývá také bulharská literatura. Nejvýznamnějším počinem je v tomto ohledu sborník *Balgari po češkite zemi*²⁰. Studium bulharské komunity v ČR se v něm zabývají Mirjam Moravcová, Zdeněk Urban, Katja Michajlova, Vladimir Penčev a Veličkov Svetoslav, kteří své poznatky

¹⁵ Marija Motejlová – Manolova, *Uchováno v paměti*, Praha 2006

¹⁶ Mirjam Moravcová: *Počátky působení bulharských zahradníků v českých zemích*, IN: Marija Motejlová – Manolova, *Uchováno v paměti*, Praha 2006

¹⁷ Minčev, Enčo: *Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku*, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

¹⁸ Rychlík, Jan: *Dějiny Bulharska*, Praha: Lidové noviny, 2002

¹⁹ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: *Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity*, IN: *Český lid*, ročník 93/2006, Praha

²⁰ Pobratim: *Balgari po češkite zemi*, Sofija:1994

publikovali pod pseudonymem Pobratim. Dále zde zmiňují dílo Kostadina Gardeva: *Balgarskite obštnosti v čechija i Slovakija : minalo i nastojašte*²¹ a knihu Vladimira Penčeva: *Paralaks v ogleдалoto: ili za migrantskite obštnosti v čuždoetnična sreda (čechi i slovaci v Balgaria, bulgari v Čechija)*²². Všechny tyto publikace byly bohužel vydány pouze v Bulharsku, proto mi díky nedostatečné znalosti bulharského jazyka zůstaly nedostupné.

Mnohé články Vladimira Penčeva, předního odborníka na problematiku Bulharů v české Republice i Čechů v Bulharsku, vyšly také česky. Přínosný je například text *Sociálněpsychologické pohnutky k emigraci v období přechodu (40.a 90.léta 20.století) aneb O „českých“ Bulharech*²³ zabývající se zejména důvody, které přiměli migranty k opuštění rodné země, nebo *Já a on: obraz druhého u „českých“ Bulharů a „bulharských“ Čechů*²⁴ zaměřující se na tvorbu etnostereotypů.

Dále bych zde ráda zmínila publikaci *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*²⁵. Robert Vindiš ve svém článku *Imigranti z Bulharska v České Republice*²⁶ charakterizuje základní aspekty integrace této skupiny jako jsou obživné aktivity, bydlení či česko-bulharské vztahy.

Výzkumy identity příslušníků národnostních a etnických menšin v České republice se zabýval také badatelský tým Centra výzkumu a vývoje osobnosti a etnicity pod FHS UK. Výsledky výzkumů byly zhodnoceny ve dvou sbornících, *Etnické komunity v české společnosti*²⁷ a *Kdo jsem a kam patřím?*²⁸, jejichž editorkami jsou Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová. Text Zuzany Maxové *Etnická identita bulharských teenagerů*²⁹ žijících v České republice rozebírá konstrukci identity u

²¹ Gardev, Kostadin. *Balgarskite obštnosti v čechija i Slovakija : minalo i nastojašte*. Sofija : Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ochridski", 2003

²² Penčev, Vladimír. *Paralaks v ogleдалoto : ili za migrantskite obštnosti v čuždoetnična sreda (čechi i slovaci v Balgaria, bulgari v Čechija)*. Sofija: Heron Press, 2001

²³ Penčev, Vladimír. *Sociálněpsychologické pohnutky k emigraci v období přechodu (40.a 90.léta 20.století) aneb O „českých“ Bulharech*. In Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam : *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha : Ermat, 2008.

²⁴ Penčev, Vladimír. *Já a on : obraz druhého u "českých" Bulharů a "bulharských" Čechů*. In Moravcová, Mirjam, Svoboda, David, Šístek, František. *Pravda, láska a ti na "východě"*. Praha : UK FHS, 2006.

²⁵ Uherek, Zdeněk, Hošková, Simona, Vindiš, Robert. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha : Etnologický ústav AV ČR, 2002.

²⁶ Vindiš, Robert. *Imigranti z Bulharska*. In Uherek, Zdeněk, Hošková, Simona, VINDIŠ, Robert. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha : Etnologický ústav AV ČR, 2002.

²⁷ Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006

²⁸ Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : Sofis, 2005

²⁹ Maxová, Zuzana. *Etnická identita bulharských teenagerů žijících v České Republice*. In Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006.

mladých Bulharů, kteří procházejí částí své enkulturace³⁰ v prostředí bulharské školy v Praze. Článek Mirjam Moravcové a Dany Bittnerové *Bulharští vysokoškoláci v Praze*³¹ rozebírá kromě identity především reflexi jinakosti českého prostředí a životního stylu u této charakteristické skupiny Bulharů v ČR.

Přehled literatury, který je zde nastíněn, určitě není vyčerpávající. Některé knihy zabývající se touto tematikou mohou být špatně dostupné. S výzkumem, který by reflektoval problematiku současných bulharských migrantů v prostředí města Brna, jsem se nesešla.

³⁰ Enkulturační chápeme proces osvojování kulturních tradic, jazyka a dovedností, které jedinec podstupuje od svého narození a stává se tak příslušníkem dané kultury (Jandourek 2001)

³¹ Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Bulharští vysokoškoláci v Praze*. In Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : Sofis, 2005.

2 Část teoretická

3.1 Základní vysvětlení pojmů

3.1.1 Migrace

Latinské slovo migratio znamená stěhování, přestěhování (se). Migraci můžeme definovat jako stěhování obyvatelstva uvnitř země (migrace vnitrostátní) nebo stěhování se z jedné země do druhé (migrace mezinárodní). Podle rozlišných příčin můžeme dále migraci dělit na dobrovolnou a nedobrovolnou (nucenou). U prvně zmíněné se jedná o stěhování na základě dobrovolného rozhodnutí. Patří sem zejména pracovní migrace, migrace z důvodu sjednocení rodiny či migrace ze studijních důvodů. V případě nedobrovolné migrace se jedná o důvody politické, náboženské, environmentální či jiné.³²

Migrace je spjata se vznikem moderních společností. Transformace sociálních a ekonomických struktur vyvolala nejprve vlnu migrací z venkova do měst a později z evropského kontinentu za oceán. Dekolonizace po druhé světové válce a expanze západních forem modernity přinesla nové vlny migrací směřující do západních společností.³³

Konec 20. a začátek 21. století potom můžeme dle Castlese a Millera nazvat přímo věkem migrace (age of migration)³⁴. Pokračující modernizace, jejímiž konkrétními projevy je např. rozvoj nových komunikačních systémů, zvyšování dopravní propojenosti a snižování ceny dopravy, k rostoucí intenzitě mezinárodní migrace také značně přispívá.³⁵

3.1.1.1 Teorie mezinárodní migrace

V této kapitole se budu zabývat teoretickou rovinou problematiky mezinárodní migrace. Vymeším zde základní teorie a přístupy, které se postupně vyvíjely v různých

³² Henig, David: Migrace, dostupný z <http://www.caat.cz/publikace/prehledove-studie/44-prehledove-studie/149-migrace#_ftn10>.

³³ Tamtéž

³⁴ Castles, Stephen, Miller, Mark J.: The age of migration : International population movements in the modern world, New York : The Guilford Press, 1993, str.3

³⁵ Drbohlav, Dušan: Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů), In Šišková, Tatjana (ed.): Menšiny a migranti v České republice. Praha : Portál, 2001, str. 21

oborech. Některé z teorií budou v praktické části aplikovány na migraci jednotlivých skupin Bulharů v Brně.

Neoklasická migrační teorie (Neoclassical economic approach)

Neoklasická ekonomie chápe migraci jako prostředek k vyrovnávání rozdílů mezi zeměmi imigračními a emigračními. Imigrační země mají vyspělou ekonomiku, vysoké platy a zároveň trpí nedostatkem pracovních sil, zatímco emigrační země mají méně vyspělou ekonomiku, nižší platy, ale dostatek pracovních sil.³⁶

Z tohoto přístupu vychází tzv. „push-pull teorie³⁷“, která za důvody migrace považuje faktory, které jedince nutí opustit svou zemi původu (push faktory) a jiné faktory, které jej přitahují do určité cílové země (pull faktory). K první skupině faktorů je řazena především nízká životní úroveň, nedostatek pracovních příležitostí či politická represe. Do druhé skupiny faktorů se řadí příznivá ekonomická situace, dobré pracovní příležitosti a politická svoboda. Jedinec se po racionálním posouzení všech nákladů a výhod plynoucích z migrace rozhoduje, zda pro něj bude výhodnější zůstat nebo se odstěhovat do jiné určité země.³⁸

Neoklasická teorie je výchozím bodem pro další teorie mezinárodní migrace, které přistupují k této problematice z různých hledisek, ať už v rámci mikro či makro teorií.

Nové ekonomické přístupy (The new economical approach)

Tato teorie vychází z neoklasické ekonomie, ale na rozdíl od ní nechápe migraci jako důsledek rozhodnutí jednotlivce, nýbrž kolektivního rozhodnutí na úrovni celých rodin či domácností. Zásadní otázkou je pak maximalizace předpokládaného příjmu takovéto sociální jednotky a minimalizace rizik spojených s migrací.³⁹

Teorie dvojího trhu (Dual labour market theory)

Tato teorie vychází z rozdělení pracovního trhu vyspělé země na primární a sekundární pracovní sektor. Sekundární sektor je na rozdíl od primárního tvořen

³⁶ Drbohlav, Dušan. In Šišková, Tatjana (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001, str. 76

³⁷ Castles, Stephen, Miller, Mark J.: *The age of migration : International population movements in the modern world*, New York : The Guilford Press, 1993, str.20

³⁸ Vojtková, Michaela: *Teorie mezinárodní migrace*. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz-index.php3-disp-teorie-shw-197-lst-111.html>>.

³⁹ Tamtéž

nekvalifikovanými pracovníky a je typický malou atraktivitou kvůli nízkým mzdám a horším pracovním podmínkám. Mezinárodní migrace pramení z neustálé poptávky po imigrační pracovní síle, která by ve vyspělých společnostech podporovala sekundární sektor.⁴⁰

Noví imigranti se často neztotožňují s novou společností, ale s komunitou svých krajanů. Status vyplývající ze své práce nepovažují za nízký, ale naopak za zvyšující se s ohledem na nízkou životní úroveň země, ze které pocházejí.⁴¹

Teorie světových systémů (World system theory)

Tato teorie migraci interpretuje v souvislosti s obecnými makromodely sociálně-ekonomického a politického vývoje. Kořeny mezinárodní migrace jsou dány historicky, strukturou světového tržního uspořádání. S vidinou většího zisku hledají kapitalistické firmy z center a vyspělých zemí na periferiích chudých zemí levnější půdu, suroviny a pracovní sílu. Migrace je tedy přirozeným důsledkem narušení, které je spjato s procesem kapitalistického rozvoje.⁴²

Teorie sítí (Network theory)

Teorie sítí zdůrazňuje v migračním procesu význam mezilidských vazeb. Jedná se o vazby příbuzenské, přátelské nebo vazby v rámci komunity. Tyto kontakty mezi migranty, bývalými migranty a těmi co zůstali v zemi původu, usnadňují celkový přechod z původní do hostitelské společnosti. Tyto vazby můžeme nazývat jakýmsi sociálním kapitálem, neboť poskytují jedinci i skupinám důležité zdroje informací, sociální a finanční pomoci či podpory v případě problémů v cílové zemi. Tím snižují náklady a rizika a nepřímo zvyšují očekávaná zisk z migrace, která se stává snazší.⁴³

Institucionální teorie (Institutional theory)

Teorie zdůrazňuje vliv institucí (vládních či nevládních), které vznikají v důsledku migrace a zároveň významným způsobem formují vzorce migračního chování. Většina z nich pomáhá migrantům v usnadnění jejich příchodu do nové země, ale zároveň se zde promítá nelegální obohacování se na migrantech.

⁴⁰ Drbohlav, Dušan. In Šišková, Tatjana. Menšiny a migranti v České republice. Praha : Portál, 2001. Šišková, Tatjana (ed.): Menšiny a migranti v České republice, Praha: Portál 2001, str. 76

⁴¹ Vojtíková, Michaela: *Teorie mezinárodní migrace*. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz-index.php3-disp-teorie-shw-197-lst-111.html>>.

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

3.1.2 Integrace

Pojem integrace, který je v současném kontextu mezinárodní migrace často používaný, není zcela jednoznačný.

Dle Reiner Bauböcka (1994) existují dvě základní interpretace tohoto pojmu:.

První z nich charakterizuje integraci jako stav nějakého systému a vztahuje se k jeho vnitřní soudržnosti. Systémem je myšlena jak společnost, tak menší celek, které jsou složeny z množství osobitých jednotek nebo prvků.

Druhá interpretace pak považuje integraci za změnu stavu, a to vstup jednotky do systému nebo rozšíření systému tak, že začleňuje nové jednotky. Vstupující jednotkou mohou být jak jednotlivé osoby, tak celé skupiny migrantů.

Slovo „integrace“ má dle Bauböcka pozitivní význam. Vyjadřuje, že integrovaná společnost je dobře uspořádaná, a předpokládá, že vstup imigrantů její systém neohrozí.⁴⁴

Stejně tak Friedrich Heckmann (1999) chápe integraci jako proces propojování prvků, stejně jako výsledný stupeň propojenosti celku. Integraci imigrantů je proto potřeba chápat skrze „způsob jejich začlenění do existujících struktur a skrze typ a kvalitu propojení těchto nových populací s existujícím systémem socio-ekonomických, legálních a kulturních vztahů“.⁴⁵

V obecné rovině můžeme integraci vymezit jako proces, v jehož průběhu dochází ke sjednocování majority a přistěhovalců v jednu společnost. Jedná se o proces oboustranný, který vyžaduje přizpůsobování ze strany cizinců a zároveň vytváření podmínek pro jejich integraci ze strany hostitelské společnosti.⁴⁶

Pro některé politiky a členy majority je pojem integrace obsahově totožný s asimilací. Tyto dvě charakteristiky si však zásadně odporují. Asimilací je chápáno ať už nenásilné či vynucené úsilí o co největší adaptaci až splynutí cizinců s obyvatelstvem majoritní společnosti, přičemž se znaky původní kultury ztrácí a jsou nahrazovány kulturou většinovou.

Integrací naproti tomu chápeme jako proces vzájemného přizpůsobování. Imigranti se začleňují do nové společnosti tak, aniž by ztráceli svou vlastní identitu a kulturu.

⁴⁴ Bauböck, Reiner. In: Tollarová, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Dostupný z WWW: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>.

⁴⁵ Friedrich Heckmann. In: . In: Tollarová, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Dostupný z WWW: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>.

⁴⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

Způsob integrace cizinců v různých zemích je ovlivněn tradicí, národním vědomím, migrační zkušeností států, členstvím v nadnárodních celcích nebo směřováním vnitřních reforem.⁴⁷ Různé způsoby integrace znamenají uplatňování různých integračních politik a nástrojů. Existují tři ideální modely integrační politiky:

- 1) Francouzský asimilační model – imigranti musí přijmout atributy většinové společnosti. Jak uvádí Pavel Barša, za to že se přistěhovalci stanou rovnými a svobodnými občany Francie, musí přijmout zvláštní francouzskou kulturu a vzdát se svých skupinových odlišností.⁴⁸
- 2) Německý diskriminační model – migranti jsou izolováni od majoritní společnosti a předpokládá se, že se dříve nebo později vrátí do své země původu. Jejich odlišnost je chápána jako nepřekročitelná překážka integrace. Barša tento model výstižně shrnuje jako „právo krve“.⁴⁹
- 3) Britský pluralitní (multikulturní) model – imigranti participují na společnosti, ale udržují si svou identitu. Jsou jim dána práva, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých specifíků. Zároveň se ale předpokládá jistá míra osvojení většinové kultury.

Většina zemí se kloní k jednomu z těchto modelů, v čisté podobě se však v realitě téměř nevyskytují. V současné době je v rámci EU snaha klonit se k modelu multikulturní integrace.⁵⁰

3.1.3 Národnostní menšina

Český právní systém v Zákoně o právech příslušníků národnostních menšin vymezuje tuto kategorii takto: národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a

⁴⁷ Tollarová, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? Dostupný z WWW: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>.

⁴⁸ Barša, Pavel. Politická teorie multikulturalismu. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.

⁴⁹ Tamtéž

⁵⁰ Urban, Jan. Politika vlády v oblasti integrace cizinců. In *Kdo chce žít v Česku*. Praha : Člověk v tísni, 2004, str.6

kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.⁵¹

Jak vyplývá z definice, za příslušníka národnostní menšiny v ČR jsou považováni pouze osoby bulharské národnosti, kteří mají české občanství. Ostatní respondenti mohou být považováni za příslušníky bulharské (cizinecké) komunity v ČR. Hranice jsou však značně propustné. Bulharské organizace na tomto oficiálním vymezení také netrvají a sdružují občany Bulharska, ČR, i jiných států. Termín „bulharská menšina“ proto používám ve slučovacím významu a označuji jím jak příslušníky bulharské národnostní menšiny tak příslušníky bulharské komunity v ČR.

Jak je již zřejmé, Bulhaři patří v České republice mezi oficiálně uznávané národnostní menšiny. Toto se však netýká všech etnických skupin. Většinou se jedná o skupiny, kde chybí historický kontext jejich migrace na naše území, například Mongolové či Vietnamci.

3.1.4 Etnická identita

Identita je jednou ze základních potřeb člověka. Jandourek identitu charakterizuje jako hluboký pocit vlastní totožnosti založený na prožívání vlastní komunity (jakým člověkem jsem a čím se liším od druhých).⁵²

Jak je zde naznačeno, identita úzce souvisí s dichotomií „my“ versus „oni“.⁵³ „My“ znamená skupinu, do které patřím. Dění uvnitř dobře rozumím, vím jak si počínat, tudíž se zde cítím bezpečný a jistý. Tato skupina je mým přirozeným prostředím. Naproti tomu „oni“ představuje skupinu kam nechci a nebo nemůžu náležet. Moje představa, co se děje uvnitř skupiny, je nejasná. Jejím chování příliš nerozumím, a proto může vyvolávat obavy. Dle Baumana obě skupiny existují spolu a navzájem se doplňují. Cizí skupina je pro vlastní skupinu nepostradatelná, neboť právě v kontrastu k ní je vymezována její identita a upevňuje se její soudržnost a vzájemnost.⁵⁴

⁵¹ <http://www.institutumeni.cz/res/data/004/000489.pdf>

⁵² Jandourek, Jan: Sociologický slovník, Praha: Portál 2001, str. 104

⁵³ Bauman, Zygmunt: Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie, Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, str.43

⁵⁴ Tamtéž, str. 43-44

Dle Bergera a Luckmanna se identita utváří během sociálních procesů. Poté, co je vytvořena, je udržována, obměňována a někdy i přetvářena sociálními vztahy.⁵⁵ Proto o identitě mluvíme jako o kontinuálně probíhajícím procesu, ne pouze o nějaké věci či stavu.

Etnická identita je jednou z forem kolektivní identity a zároveň základní charakteristikou člověka jako společenské a kulturní bytosti. Můžeme ji charakterizovat jako prožívání příslušnosti k etnické skupině neboli etniku. Etnikum pak můžeme chápat jako „skupinu jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni druhými.“⁵⁶ V současnosti je kladen důraz především na subjektivní charakteristiky, tedy na názor jednotlivce kým se cítí být.

Dle Bačové, kterou ve své práci cituje Pavlína Patrasová, sdílené náboženství, kultura, jazyk či speciální pojmenování etnického společenství způsobují, že členové těchto skupin jsou jako takoví definováni už při narození do určité skupiny. Jednotlivec je takto identifikován jak členy vlastní skupiny, tak lidmi mimo ni. Člověk si tedy nemůže vybrat etnickou skupinu, do které se narodí, ale může se rozhodnout pro její následnou změnu. Změna etnického prostředí je však pro jednotlivce komplikovaná a nesnadná. Znamená dočasně nebo i trvale přijmout členství v jiné skupině a přizpůsobit se jinému systému hodnot. Díky tomu je vlastní identita vystavována neustálé konfrontaci s jiným prostředím což často vede až ke krizi identity.⁵⁷

⁵⁵ Berger, P.,L., Luckmann, T.: Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění, Brno: Centru pro studium demokracie a kultury, 1999, str. 170

⁵⁶ Jandourek, Jan: Sociologický slovník, Praha: Portál 2001, str. 76

⁵⁷ Bačová, Viera: Etnická identita a historické změny, In: Patrasová, Pavlína: Identita českých krajanů v Gerníku, Univerzita Pardubice, 2008, str. 15-16

3.2 Bulhaři v České republice

3.2.1 Etnické menšiny v České republice

Nejprve bych ráda nastínila současnou situaci etnických menšin žijících na našem území. Česká republika dlouho patřila k zemím uzavřeným před okolním světem. Po změnách v roce 1989 sem především díky dobré poloze ve středu Evropy začaly proudit především ekonomičtí migranti hledající obživu. Podle Českého statistického úřadu se na území České republiky k datu 30.5.2009 nachází 444 410 cizinců. Mezi jejich nejčastější státní občanství patří Ukrajina (134 707), Slovensko (77 985), Vietnam (61 092), Rusko (28 874) a Polsko (21 792) v tomto pořadí.⁵⁸ Bulharsko se řadí na deváté místo. Celkový počet cizinců bulharského státního občanství na území České republiky je 6 138⁵⁹. Polovina z nich zde má trvalý pobyt, druhá polovina se řadí k ostatním typům pobytu.⁶⁰

Ráda bych se zde na pár řádcích věnovala menšinám, jejichž občanství patří v České republice mezi nejčastější.

UKRAJINCI

Ukrajinská komunita je v České republice zdaleka nejpočetnější. Charakterizuje ji určitá dualita. Jedná se o „tradiční“ skupinu Ukrajinců, která je reprezentována především lidmi vyššího věku, kteří zde žijí desítky let. Mají české občanství a většinou se zcela integrovali do české společnosti.⁶¹ Početně se odhaduje kolem 10 000 osob⁶². Hlavními místy tohoto ukrajinského usídlení je Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava.⁶³ V rámci této skupiny existuje jistá soudržnost a aktivita, která je zaštiťována krajanskými spolky – Ukrajinská iniciativa v ČR (UIČR), Spolek ukrajinských žen (SUČR) a Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajina (SUPU).⁶⁴ Druhá

⁵⁸ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/\\$File/c01t03.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/$File/c01t03.pdf)

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Tato data mapují pouze cizince v ČR. Má práce se však týká také osob hlásících se k bulharské národnosti, které se narodily v ČR nebo již získaly české občanství.

⁶¹ Zilynskyj, Bohdan, Kočík, René: Ukrajinci v České Republice, IN: Šišková, Tatjana (ed.): Menšiny a migranti v České republice, Praha: Portál 2001, str. 85

⁶² <http://www.dnm-praha.cz/index.php?content=6&sub=16>

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/ukrajinska-narodnostni-mensina-16159/>

skupina Ukrajinců přišla do České republiky po roce 1989 . Jedná se o osoby, které zde pracují či podnikají a tím se snaží zlepšit finanční situaci svých rodin. K tomu využívají povolení k dlouhodobému či krátkodobému pobytu. Tato sezónní migrace se však postupně mění v trvalejší usazení - někteří Ukrajinci se zde žení, zakládají rodiny a získávají české občanství, čímž se ukrajinská komunita v České republice nadále zvětšuje.

SLOVÁCI

Spolu s Ukrajinci jsou největší národnostní minoritou v České republice Slováci. Tradičně sem přicházeli za studiem a prací již od 18. století. Větší migrační vlny přišly především po skončení druhé světové války a také po roce 1968. Po rozdělení Československa se stali tito Slováci národnostní menšinou v novém státě.⁶⁵

K 1.1. 2001 žilo v České republice cca 193 190 občanů slovenské národnosti.⁶⁶ Vzhledem k jazykové blízkosti nemá tato menšina žádné větší problémy s integrací do českého prostředí. Působí zde 11 občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny a která se snaží zabránit její přílišné asimilaci. Mezi ta nejvýznamnější patří Slovensko-český klub, Obec Slovákov v ČR, Klub slovenskej kultúry, Zväz Slovákov a další.⁶⁷

VIETNAMCI

Vietnamská migrace na naše území započala ve větším počtu v padesátých letech 20. století po navázání diplomatických vztahů mezi ČSSR a VDR. Československá socialistická republika potřebovala velké množství pracovníků a to zejména pro práci v pohraničí. V té době k nám také přijíždělo velké množství vietnamských studentů. V 60., 70. a 80. letech bylo podepsáno mnoho dalších diplomatických dohod na jejichž základě k nám přijížděli vietnamští občané pracující převážně v odborných dělnických pozicích.⁶⁸ Tito Vietnamci pobývající u nás již před rokem 1989 tvoří dnes komunitu tzv.starousedlíků, které se podařilo integrovat se do české společnosti. Od devadesátých let k nám přichází převážně Vietnamci, kteří se bez

⁶⁵ <http://www.dnm-praha.cz/index.php?content=6&sub=14>

⁶⁶

[http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+\(kraje\)&vo=tabulka&stranka=1&kapitola_id=20](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+(kraje)&vo=tabulka&stranka=1&kapitola_id=20)

⁶⁷ <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/slovenska-narodnostni-mensina-16157/>

⁶⁸ Kocourek, Jiří: Vietnamci v České Republice IN: Šišková, Tatjana (ed.): Menšiny a migranti v České republice, Praha: Portál 2001, str. 103 - 104

ohledu na své předchozí vzdělání živí obchodní činností. Tito podnikatelé si sem přivádějí svoje děti a další příbuzné. Charakteristickým rysem vietnamské komunity je její provázanost a uzavřenost. Ta je dána především velkou odlišností kultury a jazykovými nedostatky.⁶⁹ V současné době u nás fungují tři vietnamské organizace: Svaz Vietnamců v České republice, Svaz vietnamských podnikatelů a Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky. Nová generace Vietnamců v ČR, tj. děti, které se zde již narodily a jsou silně integrovány do českého prostředí, tvoří velký podíl studujících cizinců na českých vysokých školách.

RUSOVÉ

Hojně zastoupena je v České republice také ruská komunita. K 30.květnu 2009 mělo celkem 28 874 Rusů povolen pobyt na našem území.⁷⁰ Jejich usídlení je celoplošné, větší koncentrace je pouze v Praze, Karlových Varech a Brně. Rusové přicházeli v hojném počtu na naše území ve dvacátých letech 20. století v důsledku komunistického puče v Rusku. Další migrační vlnu o několik let později tvořily většinou manželky českých studentů studujících v Rusku. Nejsilnější imigrace do České republiky ze strany Ruska nastala po rozpadu SSSR. Ruská menšina je dnes značně roztržštěná. Skládá se z jednotlivých skupin, které se odlišují motivy emigrace, životními zkušenostmi i politickou orientací, a navzájem si příliš nedůvěřují.⁷¹ Mezi důvody odchodu patří především politická nestabilita Ruska a obavy o vlastní bezpečí spojené s velkou kriminalitou. Ekonomické důvody jsou zde v menšině. Ruští imigranti jsou často movití a nemají výraznější problémy se zabezpečením svých rodin. To dává této menšině do jisté míry až „elitní charakter“.⁷² Mezi organizace ruské menšiny patří např. Asociace ruských spolků v ČR, Očag, Sdružení krajanů a přátel ruské tradice v ČR či Ruský klub.⁷³ Tato sdružení se snaží především o dosažení lepších vztahů a vzájemné poznávání nejen s většinovou společností, ale také mezi jednotlivými skupinami a vlnami ruské imigrace.⁷⁴

⁶⁹ Kocourek, Jiří: Vietnamci v České Republice IN: Šišková, Tatjana (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Praha: Portál 2001, str. 103-104

⁷⁰ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/\\$File/c01t03.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/$File/c01t03.pdf)

⁷¹ <http://www.dnm-praha.cz/index.php?content=6&sub=12>

⁷² Drbohlav, Dušan, Lupták, Milan, Janská, Eva, Bohuslavová, Jaroslava. *Ruská komunita v České Republice*. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. Šišková, Tatjana (ed.): *Menšiny a migranti v České republice*, Praha: Portál 2001, str. 76

⁷³ <http://www.mezikulturnidialog.cz/organizace-mensin-a-kulturni-instituty.html>

⁷⁴ <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/ruska-narodnostni-mensina-16155/>

POLÁCI

Na závěr zde zmiňuji polskou menšinu. Podle posledního sčítání lidu v roce 2001 se 52 095 osob přihlásilo k polské národnosti.⁷⁵ Kromě nich žije v současnosti na našem území 21 792 občanů Polské republiky.⁷⁶ Většina z nich žije na území Těšínského Slezska, větší počet potom také v Praze. Na okresech Frýdek-Místek a Karviná proto fungují základní a střední školy s polským vyučovacím jazykem. V polském jazyce vychází státem dotované noviny a časopisy a některé knihy. Také je užíván ve vysílání místního regionálního studia Českého rozhlasu.⁷⁷ Aktivity příslušníků polské menšiny organizuje velké množství občanských sdružení. Mezi ta nejvýznamnější patří Kongres Poláků v České republice a Polský kulturně osvětový svaz v ČR (PZKO). V rámci těchto sdružení je rozvíjena velmi rozmanitá spolková i kulturní činnost. Hlavními prioritami je zachování etnické identity a kulturního dědictví Poláků v ČR.

Dle zákona § 6 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšiny, je v České republice oficiálně uznáno 12 národnostních menšin. Ty mají své zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Jedná se o poradní a iniciativní orgán vlády pro otázky týkající se těchto menšin a jejich příslušníků. Předsedou je ministr vlády České republiky pro lidská práva Michael Kocáb. V Radě je zastoupena bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská a ukrajinská národnostní menšina. Zástupcem bulharské národnostní menšiny je MUDr. Atanas Ivan Belkov, předseda Bulharského kulturně osvětového sdružení Brno.

3.2.2 Bulhaři v ČR

3.2.2.1 Příklad Bulharů do českých zemí

Počátky kulturních vztahů mezi českým a bulharským národem spadají již do 9.století, kdy se po celé Evropě šířilo křesťanství. V souvislosti se jmény slovanských

⁷⁵

[http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+\(kraje\)&vo=tabulka&stranka=1&kapitola_id=20](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?cislotab=OB006+(kraje)&vo=tabulka&stranka=1&kapitola_id=20)

⁷⁶ [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/\\$File/c01t03.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/E0005CEAAA/$File/c01t03.pdf)

⁷⁷ <http://www.dnm-praha.cz/index.php?content=6&sub=8>

věrozvěstů Cyrila a Metoděje, kteří přišli jako misionáři roku 863 na Velkou Moravu, se poprvé v českém písemnictví zmiňují Bulhaři a Bulharsko. Styky Bulharska s okolním slovanským světem i českými zeměmi byly později na dlouhý čas ovlivněny tureckou nadvládou, která trvala téměř pět set let.⁷⁸

Za důležitý mezník v česko-bulharských vztazích je považováno české národní obrození, kdy se projevil zájem o společné slovanské dějiny a kulturu. Josef Dobrovský založil slavistiku a v jejím rámci i bulharistiku. Velkou pozornost věnoval Bulharům Pavel Josef Šafařík, který se ve svých dílech zabýval otázkami bulharských dějin, jazyka i literatury a navázal vztahy s představiteli bulharské kultury a také bulharskými studenty v Praze. Také díky nim se v mladé české společnosti druhé poloviny 19. století projevil zájem o Bulharsko a jeho problémy, které byly Čechům obzvláště blízké.⁷⁹

Mezi další propagátory bulharské kultury a dějin patřil František Ladislav Čelakovský, Václav Hanka, Konstantin Jireček, Božena Němcová či Karel Jaromír Erben.⁸⁰

S rostoucím počtem Bulharů, kteří přijížděli do Čech studovat, započalo jejich sdružování ve spolcích a organizacích. Roku 1862 založili čeští a bulharští studenti (Vasil Stojanov, Petko Stefanov) tajný revoluční spolek Pobratim, který měl kromě Bulharů a Čechů sdružovat také Slováky, Srby, Chorvaty a Slovince žijící v Praze. Hlavním cílem spolku bylo pomocí osvěty napomáhat k osvobození Bulharů z turecké nadvlády. Jejich boj za svobodu se setkal u české veřejnosti s velkými sympatiemi. Můžeme říci, že téměř celá česká intelektuální společnost žila v době před osvobozením bulharskými problémy.⁸¹

Díky počtu bulharských studentů na českých školách nabyly česko-bulharské vztahy v 60.-80.letech velkého rozsahu. České školy měly v Bulharsku tradičně dobrou pověst díky své odbornosti a finanční únosnosti studia. Příznivé podmínky tvořila také myšlenka slovanské vzájemnosti. Bulharští studenti v té době žili v Praze, Písku, na gymnáziu v Hradci Králové a především pak na zemědělském Vyšším hospodářském ústavu zemském v Táboře. Zde také v roce 1869 vznikl další ilegální spolek bulharských studentů Postojanstvo, který rozšiřoval tiskoviny bulharských revolucionářů a pořádal besedy o Bulharsku a jeho osvobozenéckém boji.⁸²

⁷⁸ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 3

⁷⁹ Tamtéž, str. 4

⁸⁰ Rychlík, Jan: Dějiny Bulharska, Praha: Lidové noviny, 2002, str. 386

⁸¹ Tamtéž, str. 388

⁸² Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 5

Po skončení rusko-turecké války, v lednu 1878, podepsaly obě země mírovou smlouvu, kterou byl bulharský stát obnoven. Češi se snažili poskytnout Bulharům jak hospodářskou pomoc tak podporu ve vzdělávání nové bulharské inteligence na českých školách. Roku 1880 na návrh českého malíře Jana V. Mrkvičky ustanovili bulharští studenti se svými českými přáteli česko-bulharský spolek Bulharská sedjanka.⁸³

Bulharská sedjanka je první oficiální organizací, která sdružovala Bulhary v Čechách. Jednalo se především o zájmový spolek bulharských studentů, který měl již v roce 1881 přes osmdesát členů. Jeho hlavním cílem bylo pěstování česko-bulharských vztahů skrze bohatou spolkovou činnost a akce, na nichž byla česká veřejnost seznamována s bulharskou historií a kulturou. V druhé polovině osmdesátých let 19.století se Bulharská sedjanka stala organizací nejen studentskou, ale také organizací bulharských dělníků, zahradníků a příslušníků dalších profesí ze všech českých měst. To vedlo k politickým neshodám a rozporům, které se týkaly především organizační činnosti spolku. Díky balkánské válce (1912-1913) a především první světové válce (1914 - 1918) byly česko-bulharské vztahy značně omezeny.⁸⁴

Po rozpadu Rakouska-Uherska roku 1918 Bulharská sedjanka dále fungovala. V důsledku vypjatého politického zápasu o řízení bulharského státu však došlo k diferenciaci jejich členů. Díky tomu vznikla řada spolků sympatizantů jednotlivých politických stran v Bulharsku – agrárního spolku Bulharského zemědělského lidového svazu (BZLS), spolku komunistů, anarchistů či přívrženců nového bulharského režimu. Bulharskou sedjanku ovládli konzervativně orientovaní studenti. Součástí česko-bulharských vztahů tohoto období byla také emigrace pronásledovaných stoupenců BZLS do Československa a existence ilegálního kanálu pro bulharské politické emigranty v Praze.⁸⁵

V červnu 1928 byla v Československu založena nová studentská organizace – Bulharský akademický spolek Levský⁸⁶. Později se z něj vyprofilovala protifašistická organizace propagující česko-bulharské demokratické tradice a roku 1937 se sloučil s Bulharskou sedjankou. Mnoho bulharských studentů v té době žádalo o přijetí do

⁸³ Rychlík, Jan: Dějiny Bulharska, Praha: Lidové noviny, 2002, str. 389

⁸⁴ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 7

⁸⁵ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 8-9

⁸⁶ Vasil Levski, vlastním jménem V.I.Kunčev (1837-1873), vůdce národně-osvobozenického hnutí proti turecké nadvládě. Byl hlavním organizátorem rozsáhlé sítě tajných výborů po celém Bulharsku v rámci Vnitřní revoluční organizace. Jejím cílem bylo svržení režimu a vytvoření demokratického moderního státu, který bude respektovat všechny národnostní, etnické i náboženské menšiny. Na rozdíl od jiných revolucionářů, chtěl tuto myšlenku uskutečnit svépomocí, tedy bez podpory Ruska. Roku 1873 byl zadržen Turky a oběšen. (<http://bulharsko.proweb.cz>)

československé armády. Z důvodu jiné státní příslušnosti však přijati být nemohli. Proto se v Praze začala formovat dobrovolnická Balkánská brigáda, do které vstupovali nejen Bulhaři, ale i Maďaři, Jugoslávci a Rumuni. Německá okupace Československa přiměla na přelomu let 1938-1939 většinu bulharských studentů k odchodu nejen z Prahy, ale i z dalších českých měst. V roce 1939 byla činnost bulharských organizací zastavena. Slibné česko-bulharské vztahy se přerušily, jelikož Bulharsko a Československo byly oficiálně ve válečném stavu.⁸⁷

BULHARŠTÍ ZAHRADNÍCI

Zahradnictví bylo jednou z mnoha profesí, která byla sezónně a kolektivně vykonávána mladými balkánskými muži v cizině. „Chození za prací“ nebylo na Balkáně nouzovým řešením sociální bídy, ale prevencí a prostředkem sociálního vzestupu. Pěstování zeleniny ve velkém pro trh započalo v Bulharsku asi v polovině 18.století. Byla to mužská profese, která byla vykonávána pro výdělek na pronajaté půdě v okolí větších měst. Takovéto zelinářství je spojováno s podhorským velikotrnovským krajem v severním Bulharsku, především pak s vesnicí Draganovo. Dle oficiálních bulharských statistik odjíždělo na počátku 20. století z tohoto kraje jeden až jeden a půl tisíce pracovních skupin (15-25 tisíc osob) do ciziny za prací. Mezi lety 1931 a 1934 se Bulhaři uplatnili především v Rumunsku, Maďarsku, Československu, Rakousku a Turecku. Do Československa směřovala asi pětina všech těchto migrantů, kteří postupně zakládali své zahrady na tehdejší Podkarpatské Rusi, Slovensku, v Čechách a na Moravě.⁸⁸

Na masovosti získala migrace bulharských zahradníků do českých zemí zejména ve dvacátých, třicátých a čtyřicátých letech 20. století. V roce 1931 existovalo na Moravě čtyřicet a v Čechách dvacet bulharských zahradnictví, ve kterých oficiálně pracovalo přes čtyřista Bulharů. Jak již bylo řečeno, většina pocházela z Velikotrnovska, především z okresu Gorna Orjachovica. Jednalo se o sezónní pracovní migraci. Mladí muži sem přijížděli v únoru a první polovině března a zůstávali zhruba do října. Jako cizí státní příslušníci nemohli Bulhaři půdu pro své zahrady kupovat, ale pouze pronajímat. Začínající podnikatel, který musel ovládat základy účetnictví a češtiny, většinou začínal s malou pracovní skupinou a pozemek pronajímal

⁸⁷ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 10

⁸⁸ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 115-117

na jeden, dva, maximálně tři roky. Bulhaři si své produkty prodávali sami, na městských trzích v místě svých zahrad.⁸⁹

Zájem bulharských zahradníků o Československo podpořila také mezistátní dohoda o recipročním přiznání nejvyšších hospodářských výhod z roku 1925, která platila až do německé okupace. Jejich úspěch, díky kterému podstatně snížili ceny české zeleniny, tkvěl především ve vysoké efektivnosti pěstitelství, založeném na maximálním využití kvalitní půdy, dokonalém zavlažovacím systému a levné lidské práci. Velkou roli zde také sehrála tradiční organizace zelinářské výroby, která byla založena na tzv. podílnických skupinách. Bulharský podnikatel najímal jako své stálé dělníky výlučně Bulhary, kteří se stali „podílníky“ zahrady. Mezi sebou ovšem rozeznávali dílčí hierarchii – byli zde zahradníci-dělníci, prodavači, dozorcí a samozřejmě podnikatel-gazda. Čeští pěstitelé zeleniny již ve dvacátých letech 20. století začali ostře protestovat proti trvale postupující bulharské konkurenci. Příčiny úspěchu bulharských zahrad viděli právě v podílnickém systému, který dle nich umožňoval obcházet zákon o zdravotním pojištění, rapidně snižovat mzdy a neomezovat pracovní dobu dělníků. Jejich protesty však nepřinesly mnoho úspěchů.⁹⁰

Dělníci, prodavači i dozorcí byli převážně svobodní mladí muži ve věku dvaceti až třiceti let. V rámci zahrady, která byla středem jejich každodenního života, společně bydleli, stravovali se a ve všem byli odkázáni sami na sebe. Svůj pobyt na území Československa chápali pouze jako provizorium a přechodnou životní etapu, která jim umožní získat finanční prostředky pro další existenci v rodném Bulharsku. Tomuto přesvědčení podřizovali veškerý svůj život tady. Neměli potřebu se adaptovat na české prostředí. V každodenních projevech svého života si cíleně uchovávali svou etnicitu. Uzavírali se před okolím ve svých pracovních skupinách a ve svých národních tradicích. Ve stravování se drželi tradičních bulharských receptů. Slavili svátky a i další příležitosti dle bulharských tradic, závazné byly oslavy velikonoc, jmenin a narozenin členů skupiny. Ve svém etnickém uvědomění byli pravoslavní, i když svou víru nijak intenzivně nepraktikovali. V protikladu jejich uzavřenosti vůči českému okolí, ke které velkou měrou přispívalo vysoké pracovní nasazení a neznalost jazyka, stály časté kontakty s ostatními Bulhary žijícími na území Československa. S výjimkou Brna Bulhaři netvořili žádné početnější etnické enklávy ani nezakládali společné organizace.

⁸⁹ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 118-119

⁹⁰ Mirjam Moravcová: Počátky působení bulharských zahradníků v českých zemích, IN: Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 48-49

Přestože vztahy mezi bulharskými obchodníky a jejich českým okolím byly založeny v zásadě jen na pracovním či obchodním základě, přispěly k prohloubení sympatií Čechů vůči bulharskému etniku. Bulharský zahradník se pro širokou českou veřejnost stal symbolem pracovitosti, houževnatosti, profesní odbornosti, skromnosti a soudržnosti. Právě z této doby pochází česká přísloví „dřít jako Bulhar“, „je pracovitý jako Bulhar“ a jiná.⁹¹

Pracovní migrace Bulharů do Československa byla první světovou válkou přerušena a po roce 1945 opět nakrátko obnovena. Tehdy se řada bulharských zahradníků na našem území trvale usadila. Po Únoru 1948 však došlo v důsledku komunistického převratu k likvidaci soukromého podnikání, kterému se nevyhnulo ani bulharské zahradnictví.

Své diplomatické styky Československo a Bulharsko oficiálně obnovilo v říjnu 1945. Opět bylo místo pro vzájemnou spolupráci. V roce 1946 oba státy podepsaly dohodu o nábore pracovních sil v Bulharsku pro zemědělské práce v ČSR. Na jejím základě přijelo 11 tisíc Bulharů do československého pohraničí. Mimoto k nám byla vyslána velká skupina mladých Bulharů ke studiu na vysokých školách. Vzájemné sympatie potvrdila Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSR a BLR, která byla podepsána v dubnu 1948.⁹²

Roku 1948 byla také obnovena bulharská organizace. Na činnost Bulharské sedjanky navázala Bulharská kulturně-osvětová organizace (BKOO), která dostala oficiální název „Georgi Dimitrov“⁹³. Sídlo organizace bylo v Praze a její pobočky vznikaly v městech, kde žil větší počet Bulharů. Do organizace mohli vstupovat všichni bez rozdílu – bulharští zahradníci, dělníci i studenti, a tím se členská základna velmi rozrostla. Vedení organizace začalo vydávat dvojjazyčně psaný časopis „Roden glas“. Díky darům bulharských zahradníků mohla BKOO umožňovat bulharským studentům stipendijní pobyty na českých vysokých školách. Na základě dohody z roku 1957 přijížděli do Československa pracovat další dělníci ve strojírenství a hutnictví. Další Bulhaři přijížděli z vlastní vůle a osobních důvodů jednotlivě. V této době tak dosáhl

⁹¹ Mirjam Moravcová: Počátky působení bulharských zahradníků v českých zemích, IN: Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 44-48

⁹² Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 11

⁹³ Georgi Michajlovič Dimitrov (1882-1949), politik, který inicioval komunistický režim v Bulharsku.

počet příslušníků bulharské menšiny, kteří byli členové krajské organizace, jednoho tisíce lidí.⁹⁴

Hned na podzim roku 1948 byla s pomocí bulharského velvyslanectví a BKOO otevřena v Praze Bulharská základní škola. Počet žáků přesáhl postupně sto dětí. Byly to především děti z rodin zahradníků a dělníků, ze smíšených česko-bulharských manželství a z rodin diplomatů. Tato doba byla celkově pro spolkovou činnost velmi příznivá. Organizacím se dostávalo dotací od ČSR a zároveň byly materiálně podporovány z Bulharska.

K rozšiřování vzájemných česko-bulharských vztahů také přispěla dohoda o kulturních a informačních střediscích podepsána v roce 1954. Na jejím základě vznikla střediska v Sofii, Praze i Bratislavě. Na činnosti pražského kulturního centra se od začátku podíleli i čeští bulharisté, kteří působili jako lektori kurzů bulharštiny. Dále středisko pořádalo mnoho setkání, oslav a dalších akcí, na kterých aktivně představovalo bulharskou kulturu české veřejnosti. Byl také vydáván časopis „Bulharsko ve výstavbě“, později pouze „Bulharsko“.⁹⁵

V šedesátých letech byla činnost BKOO „Georgi Dimitrov“ zastavena. Následně vznikl Bulharský kulturně-osvětový klub (BKOK) Georgi Dimitrova v Praze s působností na území Čech a Moravy a stejnojmenný klub v Bratislavě s působností na Slovensku. Vzniklo velké množství kontaktních i finančních problémů a činnost klubu zůstala nadále velmi omezena. V srpnu 1968 vpadla do Československa vojska Varšavské smlouvy, mezi nimiž byli i bulharští vojáci. To vyvolalo v české veřejnosti vlnu nedůvěry a křivdy vůči bulharskému národu. Roku 1970 získal BKOK do užívání vlastní budovu, která je majetkem bulharského státu. Dům v Americké ulici v Praze, kde bulharská organizace sídlí dodnes, prošel mnoha rekonstrukcemi, na nichž se podílela velká skupina bulharských krajanů. V roce 1978 na schůzi předsedů všech klubů v Československu byla ustanovena Rada předsedů, jejíž úlohou bylo koordinovat jednotlivé úkoly klubů a také jejich vzájemnou spolupráci.⁹⁶

Po změnách v roce 1989 se BKOO vzdala jakéhokoliv spojování své činnosti s politickou orientací, včetně jména Georgi Dimitrova ve svém názvu. Po rozdělení Československa byla její organizační struktura zachována, pouze vznikla v každé zemi vlastní Rada předsedů. Bulharský klub začal vydávat bulletin „Inform“, který

⁹⁴ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 12

⁹⁵ Tamtéž, str.12-13

⁹⁶ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 14-15

informoval o společných shromážděních, oslavách, zábavách, pravidelných besedách, tradičně zvaných sedjanka a o další jeho činnosti. Dále je zde vydáván časopis „Roden glas“ a „Balgari“. BKOK dále významně spolupracuje s bulharskou školou, která přijala jméno významného bulharského obrozence Dr.Petra Berona. Společně se oslavují vánoce, Mezinárodní den dětí, svátek Sv.Cyrila a Metoděje atd. V programu těchto oslav často vystupuje školní sbor a taneční soubor. BKOO také podporuje akce Bulharského kulturního institutu (BKI), který je nástupcem Bulharského kulturního a informačního střediska.⁹⁷

3.2.2.2 Současné bulharské organizace v ČR

Bulharská kulturně osvětová organizace (BKOO)

V současné době zahrnuje BKOO v ČR 10 klubů: v Praze, Brně (brněnský klub se od pražské bulharské organizace roku 2002 částečně osamostatnil, což se projevilo i změnou jeho jména na Bulharské kulturně osvětové sdružení - BKOS), Olomouci, Ostravě, Mladé Boleslavi, Plzni, Mostě, Chomutově, Kladně a Ústí nad Labem. Tyto kluby jsou na sobě právně nezávislé, ale platí nepsaná zásada, že hlavou celé organizace je pražský klub. Jako vrcholný orgán stále funguje Rada předsedů, jejíž rozhodnutí jsou pro jednotlivé spolky závazná. Dotace kluby dostávají od magistrátů měst, ve kterých sídlí, a dále z Ministerstva vnitra a Ministerstva kultury.⁹⁸

Klíčovou činností klubů je pořádání různých akcí během roku – zejména společné oslavy bulharských svátků. Mezi ty nejdůležitější patří Baba Marta (svátek jara), 3. březen, kdy se slaví osvobození Bulharska od turecké nadvlády, Velikonoce, 24. května se koná oslava svátku Cyrila a Metoděje⁹⁹ pořádaná tradičně v Mikulčicích na Moravě, dále se slaví Mezinárodní den dětí 1. června, Nikulden (6.12., obměna našeho Mikuláše) a pravoslavné vánoce.

Aktuálním problémem většiny spolků je neexistence vlastních prostor, kde by se jejich členové mohli scházet. Vlastní budovy mají pouze kluby v Praze, Mladé Boleslavi, Ostravě a Olomouci. Dalším problémem je upadání činnosti některých klubů díky „stárnutí jejich členské základny. Jedná se především o kluby v severních Čechách,

⁹⁷ Marija Motejlová – Manolova, Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 16-20

⁹⁸ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007, str.5

⁹⁹ Podrobněji se této události budu věnovat v praktické části své práce.

kde průměrný věk členů činí kolem sedmdesátipěti let. Většina Bulharů sem přijela již roku 1957 jako dělníci do zemědělství a stavebnictví na základě mezistátní dohody a noví migranti již tuto lokalitu díky nedostatku pracovních příležitostí nevyhledávají. Obdobným způsobem zmizely kluby v Hradci Králové, Liberci, Karlových Varech a dalších městech. Naopak v klubech v Olomouci a částečně v Plzni, se členská základna rozrůstá o mladé lidi, díky kterým nabírají aktivity klubů na rozmanitosti.¹⁰⁰

Další organizace bulharské menšiny v ČR:

Bulharská kulturně osvětová organizace Sv.Cyrila a Metoděje

Bulharský kulturní institut

Vazraždane, o.s., Praha

Zaedno – občanské sdružení Bulharů a přátel Bulharska v ČR

Bulharské kulturně-osvětové sdružení v Brně

Pirin, o.s. (soubor bulharských lidových tanců)

Sdružení pro Bulharsko, o.s.¹⁰¹

¹⁰⁰ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007, str.5

¹⁰¹ Brněnským bulharským organizacím bude věnována pozornost v kapitole: Sdružování Bulharů v ČR - bulharské organizace a jejich aktivity

3 Část praktická

4.1 Terénní výzkum

4.1.1 Výchozí údaje terénního výzkumu

Základní soubor: Bulhaři žijící ve městě Brně minimálně jeden rok. Dnes žije v Brně přibližně pět set Bulharů.¹⁰² Toto číslo je však velmi variabilní a problematické.

Výzkumný soubor: 6 hloubkových rozhovorů, 3 skupinová interview, 48 vyplněných dotazníků.

Metody sběru dat: zúčastněné pozorování, rozhovory, dotazníkové šetření, použití odborné literatury a internetových zdrojů

Doba sběru dat: leden 2009 – květen 2009

4.1.2. Národnostní menšiny v Brně

Bulhaři patří mezi významné brněnské národnostní menšiny. Mezi další minority aktivně participující na životě v městě Brně patří Maďaři (Svaz Maďarů Brno, Maďarské kulturní a informační centrum), Němci (Brněnské sdružení občanů německé národnosti, Německý jazykový a kulturní spolek Brno), Poláci (Polský klub v Brně – Polonus), Romové ((Drom – romské středisko, Společenství Romů na Moravě,..), Rusové (Asociace ruských spolků v České republice, o.s., Ruské kulturně-osvětové sdružení na Moravě), Řekové (Lyceum Řekyň, o.s.) a Slováci (Obec Slovákov v Brně, Folklorní sdružení Púčik). Kromě vystupování souboru bulharských tanců Pirin na některých řeckých akcích a naopak, neexistuje mezi těmito menšinami žádná větší forma vzájemné spolupráce.

V průběhu roku se za podpory města Brna konají různé akce, kde tyto menšiny společně vystupují a prezentují svou kulturu české veřejnosti. Mezi ty nejdůležitější patří: Festival národnostních menšin "Návraty ke kořenům", Babylon fest – festival kosmopolitního města Brna, předvánoční koncert souborů, kroužků a sólistů národnostních menšin působících ve městě Brně – Žijeme v jednom městě a další.

¹⁰² Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 114

Magistrát města Brna formou různých projektů dotuje aktivity svých národnostních menšin. Dále v Brně existuje několik organizací aktivně podporujících migraci a integraci cizinců do české společnosti. Za všechny můžeme jmenovat například Sdružení občanů zabývajících se migranty (SOZE) a Diecézní charitu Brno.

4.1.3 Bulhaři v Brně

4.1.3.1. Historie příchodu Bulharů do Brna

ZAHRADNÍCI

V meziválečném období byla bulharská menšina v Brně největší bulharskou komunitou v českých zemích. Jeho vhodná poloha, úrodná půda a teplejší klima přilákaly především zahradníky z obce Draganovo v severním Bulharsku. Bulharské zahrady se v 30. letech nacházely v mnoha brněnských lokalitách, například to byly Modřice, Komárov, Horní Heršpice, Maloměřice, Starý Lískovec, Žabovřesky, Řečkovice, Královo Pole a další. Rozkládaly se u řek Svatky a Svitavy nebo na volných, nezastavěných plochách. V roce 1930 působilo v Brně 86 a o rok později již 162 bulharských zahradníků. V jedné zahradě tehdy pracovalo od jednoho do devatenácti Bulharů.¹⁰³ Mnozí již měli pracovní zkušenosti ze Zakarpatské Ukrajiny či Slovenska. Rostoucí příliv bulharských zahradníků do Brna způsobil protesty místních českých pěstitelů a v roce 1931 byla vznesena stížnost Zahradnickým spolkem města Brna. Bylo rozhodnuto o administrativním omezení bulharských pracovníků, které ale muselo být záhy díky československo-bulharské mezistátní dohodě o recipročním vydávání živnostenských povolení zrušeno.¹⁰⁴ V prvních poválečných letech přicházeli bulharští pracovníci do Brna pouze na sezónu, po níž se vraceli zpět do Bulharska. Již na konci třicátých let zde však úspěšní bulharští podnikatelé začali stavět domy a do nich si přiváděli své bulharské partnerky či manželky a zakládali zde rodiny. Většina těchto žen pocházela také ze zahradnických rodin v obci Draganovo, kde získávaly odborné zahradnické vzdělání na střední zemědělské škole. Přestože si ženy s sebou z domova přinášely své návyky, brzy začaly navazovat kontakty s českým prostředím a začaly se například učit vařit česká jídla. Tyto mladé rodiny zpravidla plánovaly jen

¹⁰³ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 120

¹⁰⁴ Moravcová, Mirjam: Lés Études Balkaniques Tchecoslovaques, Praha: Karlova Univerzita, 1990, IN: Motejlová – Manolova, Marija: Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 50

dočasné pracovní usídlení, jejich cílem zůstával návrat do rodné obce v Bulharsku. Realita však byla často jiná, mnozí z nich zůstali v Brně natrvalo nebo se odstěhovali do jiných českých či moravských měst. Později tuto generaci postihla likvidace živností, proto museli hledat jiná obživná zaměstnání. Tato zaměstnání a také děti, které vyrostly v českém prostředí, urychlily integraci bulharských rodin do české společnosti.¹⁰⁵

STUDENTI

O Brno se zajímali také bulharští studenti, a to již po založení Vysokého učení technického roku 1899. Nejvíce bulharských studentů však studovalo v Brně v 2. polovině třicátých let na českém a německém vysokém učení technickém, kterým v meziválečném období prošlo více než devět set mladých Bulharů. Velký nápor byl i v letech 1945-1951, kdy byl největší zájem o technické obory a dále o studium medicíny na brněnské univerzitě. Nejvíce Bulharů (522¹⁰⁶) studovalo v Brně v roce 1948. Někteří studenti si hradili výlohy spojené se studiem sami. Pracovali při studiu nebo si na něj vydělali předem, kdy se nechali zaměstnat jako zemědělství pracovníci na základě československo-bulharské dohody z roku 1946. V rámci této smlouvy přijelo mnoho mladých Bulharů, z nichž část zde zůstala kvůli vysokoškolskému studiu. Dalším bulharským studentům umožnili studium u nás žijící bulharští zahradníci, jejichž příbuzným v Bulharsku byly tyto peníze spláceny rodiči studentů. Tento systém byl výhodný pro obě strany kvůli regulačnímu omezení bránícímu po 2. světové válce volnému přelévání finančních prostředků do ciziny. Důležitou roli zde také sehrál fenomén etnické solidarity podporou vzdělávání svých krajanů.¹⁰⁷ Pozdější počty bulharských studentů v Brně byly početně bezvýznamné.

Jako do jiných měst tak i do Brna přicházeli v období socialismu Bulhaři jednotlivě. Jednalo se o smíšená manželství se známými z dovolených u Černého moře v Bulharsku v sedmdesátých a osmdesátých letech. Po roce 1989 nastaly migrace za výhodnějším pracovním uplatněním. Počet Bulharů v Brně však od sedmdesátých let trvale klesal.

¹⁰⁵ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 119-121

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 121

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 121

BULHARSKÉ ORGANIZACE

Sdružování Bulharů má v Brně mnoholetou tradici. Počátky prvních organizací jsou spojeny s počátkem dvacátého století, kdy sem začínali ve větší míře příjíždět bulharští zahradníci. Jejich spolek založený roce 1922 se nazýval Sv. Georgi a jeho mluvčím byl zahradník-podnikatel Atanas Kalev. Sídlo organizace bylo v ulici Pellicova.¹⁰⁸ Bulharské zahradníky v cizině také zavazoval zákon o zvelebování zahradnictví vydaný v Bulharsku roku 1935, podle něž se všichni zahradníci v cizině měli seskupit v družstva, která se musela stát členy Zahradnického svazu v Bulharsku. V roce 1951 měl Bulharský zahradnický spolek St. Georgi třístapadesátosm členů.¹⁰⁹ Ve stanovách spolku bylo zakotveno nejen odborné vzdělávání, právní a daňové poradenství a jiné aktivity spojené se zahradnickou profesí, ale také všeobecná informační služba, osvětová činnost a společenské a kulturní aktivity. Činnost bulharského zahradnického spolku v Brně odrážela celkové tehdejší dění v Československu. Šlo například o zákaz zábav a zdůraznění apolitičnosti v době protektorátu nebo o nedobrovolné ukončení činnosti spolku v roce 1951.¹¹⁰

V meziválečném období příjíždělo do Brna také mnoho studentů. Ti založili roku 1920 Bulharský akademický spolek Christo Botev. Byl založen dvaatřiceti studenty, kteří pak jeho prostřednictvím propagovali bulharskou kulturu na akademické půdě. Jeho prvním předsedou byl Apostol Gadev. V dalších letech se činnost spolku dále rozvíjela, byla založena knihovna a slavily se významné bulharské svátky či výročí (např. oslava padesátého výročí úmrtí bulharského národního hrdiny Vasila Levského).¹¹¹

V roce 1951 jsou zahradnické spolky likvidovány a je založena nová organizace – Bulharská kulturně osvětová organizace Georgi Dimitrov, která je celostátní organizací Bulharů žijících v Československu. V rámci této organizace vzniká v Brně

¹⁰⁸ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

¹⁰⁹ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 123

¹¹⁰ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

¹¹¹ Tamtéž, str. 123

¹¹¹ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

roku 1957 Bulharský klub. S likvidací zahradnického podnikání a s trvalým usazováním Bulharů na počátku padesátých let se mění i struktura a činnost organizace. Profesní profilace se mění na etnickou. Mezi členy se řadili i poslední žijící bývalí zahradníci, kteří se s bulharskou menšinou a Bulharským klubem identifikují na základě etnické identity, nikoliv jako profesní skupina.¹¹²

Bulharský klub fungoval v letech 1957-1997 v prostorách s kavárnou ve středu města, na adrese Česká 9. Místo bylo známé také mezi českými studenty a intelektuály. Dle slov předsedy Bulharského kulturně osvětového sdružení A.Ivana Belkova se jednalo o „...velmi oblíbené místo brněnské omladiny, především študáků. Bylo tam laciný kafe, laciná kofola, a pojem jít do „Bulharáku“ na kafe byl mezi brněnskejma študákama známý. A z té doby se také rekrutuje určitá pozitivní afinita k Bulharsku, řek bych.“

Nedaleko se také nacházela vyhlášená bulharská restaurace Varna. Za pomoci řady brněnských podniků a institucí byl postupně vybudován kulturní a osvětový stánek bulharské menšiny jak v Brně, tak v celém Jihomoravském regionu. Klub dostával materiální pomoc z Bulharska, zejména to byly knihy do klubovní knihovny. Budova patřila městu a klub ji dostal do pronájmu. Město přispívalo klubu i finančně.¹¹³ Klubové prostory byly dostatečně veliké i technicky vybavené, proto zde mohla být provozována rozmanitá kulturní činnost. Promítaly se zde mimo jiné celovečerní bulharské filmy, pořádaly koncerty a představení folklórních souborů z Bulharska či probíhala neformální setkání. Klub měl také dobré kontakty s brněnskými divadly i předními kulturními osobnostmi. V sedmdesátých až osmdesátých letech byl brněnský Bulharský klub největším klubem bulharské menšiny v Československu. Předsedou klubu byl v té době Ing. Christo Kovačev.¹¹⁴

Po změnách v roce 1989 došlo ke změnám týkajícím se financování bulharského klubu. Město přestalo přispívat na činnost a také vyžadovalo úhradu celého nájemného klubovních prostor. Z nedostatku prostředků docházelo k jejich postupnému uvolňování a v roce 1997 došlo k definitivnímu ukončení činnosti těchto prostor.

¹¹² Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 123

¹¹³ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007

¹¹⁴ Motejlová – Manolova, Marija: Uchováno v paměti, Praha 2006, str. 51

4.1.3.2 Současnost – skupiny Bulharů v Brně

V současné době žije v Brně podle kvalifikovaných odhadů přibližně pět set Bulharů.¹¹⁵ Tento počet je však velmi problematický. Etnická sebeidentifikace je pocitová záležitost a přísluší člověku samotnému. Často se jedná o osoby ze smíšených svazků, popřípadě osoby narozeny již v České republice bulharským rodičům. Dále zde žijí lidé, kteří přišli do Brna po vstupu Bulharska do Evropské unie či zde žijí pouze krátkou dobu a tudíž se jich žádná sčítání netýkají.

Bulhary v Brně můžeme rozdělit do určitých skupin:

- a) Nejstarší skupinou jsou potomci původních zahradníků či studentů (popř. ještě samotní zahradníci či studenti). Tito lidé se v Brně většinou už narodili a vyrostli v prostředí bulharské komunity. Jejich rodiny (často se jedná o smíšené svazky) se plně integrovaly do české společnosti. Dále sem patří migranti, kteří přišli na základě mezistátních dohod po 2. světové válce jako studenti či zemědělství dělníci. Jejich rodiny se také již plně integrují. Tato skupina je spojená především s Bulharským kulturně osvětovým sdružením v Brně (BKOS).
- b) Další skupinou jsou lidé mladší generace, kteří přišli do České republiky individuálně, většinou z různých rodinných, studijních či jiných důvodů. Přišli buď s rodinami nebo své rodiny založili v Čechách a většinou se cíleně integrují do české společnosti. Často navštěvují prostředí bulharských klubů. Mnou vybraní respondenti z této skupiny se aktivně podílí na fungování souboru bulharských tanců Pirin. Jedná se o občanské sdružení, jehož členy jsou především mladí Bulhaři, Čecho-bulhaři či Češi, které zajímá bulharský folklór, rádi tančí a baví se.
- c) Dále jsou zde migranti, kteří přicházejí do Brna po roce 1989. Jedná se především o ekonomické migranty, kteří hledají možnost lepšího výdělků. Často do České republiky přicházejí za svými příbuznými či kamarády. Tito lidé většinou bulharské spolky nekontaktují. Žijí ve své vlastní komunitě, kterou

¹¹⁵ Bočková, Helena, Pospíšilová, Jana: Bulhaři v Brně. Proměny profesní a etnické identity, IN: Český lid, ročník 93/2006, Praha, str. 114

spojuje většinou dělnická práce a podobné problémy či příbuzenské vztahy. Migranti z této skupiny, se kterými jsem měla možnost hovořit, žili v ČR jeden až dva roky.

- d) Poslední skupinou jsou mladí vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří pracují na vyšších postech v brněnských mezinárodních firmách. Z velké míry se jedná o technologické centrum společnosti IBM. Tito mladí lidé (dvacet až pětatřicet let) se zpravidla nijak neintegrují. Jejich pracovním jazykem je angličtina, kterou využívají i v běžném osobním životě. Stýkají se převážně se svými kolegy z práce, ať už se jedná o Bulhary či osoby jiné národnosti. Část z nich je aktivními členy souboru bulharských tanců Pirin. Tito respondenti přijeli do ČR individuálně, zpravidla před dvěma až třemi roky. Tuto skupinu jsem pro potřeby výzkumu pracovně nazvala „ibmci“.

4.1.3.3 Současné bulharské organizace

Po ukončení činnosti klubovních prostor na ulici Česká v roce 1997 se novým místem pro setkávání členů brněnského Bulharského klubu stalo malé bistro Ropotamo na ulici Srbská 17. Za pomoci Bulharů ho zřídil a provozoval český podnikatel přátelsky nakloněný bulharské menšině, který jim tyto prostory po domluvě rezervoval. Později bylo bistro soukromě pronajato bulharskému podnikateli panu Radkovovi. Třebaže bistro bylo malé (vešlo se tam kolem dvacetpět lidí), stalo se základnou pro činnost Bulharského kulturního klubu a v pátek a sobotu místem schůzek jeho členů. Předsedou a významnou osobností byl v této době Ing. Georgi Lačev. V roce 2006 však budova bistra změnila majitele a pan Radkov byl nucen díky vysokému nájemnému bistro zavřít.

Mezitím je na základě členské schůze rozhodnuto ukončit existenci Bulharského kulturního klubu a založit novou, nezávislou organizaci. Na podzim roku 2002 je tedy Ministerstvem vnitra zaregistrováno nové občanské sdružení pod názvem Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně (BKOS).¹¹⁶ Klub, který byl dosud jednou z poboček pražské organizace, teď získává jistou samostatnost. Předsedou je zvolen MUDr. A Ivan Belkov, který je zároveň zástupcem bulharské menšiny v Radě pro národnostní menšiny při Úřadu vlády ČR.

¹¹⁶ www.bkos.wz.cz

Dochází k určitým rozporům a původní organizace se štěpí na několik částí. Vzniká druhý bulharský spolek s názvem Sdružení pro Bulharsko, v jehož čele stojí podnikatel Alexander Radkov. Tato organizace nemá vlastní prostory a její činnost je spojována především s výstavami fotografií na bulharské motivy. Zároveň dochází k rozdělení tanečního souboru, který je součástí Bulharského klubu, na dva nové celky. Vzniká soubor Pirin, který se osamostatňuje pod vedením G.Georgieva, a Kytka, která zůstává při klubu.

4.1.4 Analýza získaných dat z terénního výzkumu

4.1.4.1 Úvod

V následujících kapitolách budou jednotlivé skupiny Bulharů rozebírány a charakterizovány v rámci tématických okruhů zaměřených na důvody migrace, sdružování Bulharů v organizacích, etnickou identitu a integraci Bulharů do českého prostředí

4.1.4.2 Tématické celky

4.1.4.2.1 Migrace Bulharů do České republiky

V této kapitole budu rozebírat důvody, které respondenty vedly k odchodu do zahraničí, a proč si vybrali právě Českou republiku. Na základě push/pull teorie zanalyzuji jaké faktory vypudily migranty z Bulharska a jaké je naopak přitahovaly do České republiky. Dále mě bude zajímat reflexe odlišnosti bulharského a českého prostředí a životního stylu a také stereotypy, které se vytváří mezi těmito dvěma skupinami. Poslední část se bude týkat míry spokojenosti se životem v ČR, vztahu k tomuto novému domovu a otázce možného návratu do Bulharska či odchodu do jiné země.

Mezinárodní migrace je fenomén v současné době velmi aktuální. Nejvýznamnějším migračním trendem je migrace ekonomická, kdy se jedinec dobrovolně stěhuje za prací a lepším výdělkem.¹¹⁷ Přináší s sebou však mnoho

¹¹⁷ Vojtková, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.soc.cas.cz/articles/cz/5/2667/Vojtkova-Michaela.-2005.-8222-Teorie-mezinarodni-migrace.-8220-online.-Praha-Socioweb-2005-5-cit.-10.3.-2006.-Dostupne-z-http-www.socioweb.cz-index.php3-disp-teorie-shw-197-lst-111.html>>.

problémů, kterým musí migrant v hostitelské zemi čelit. Jeho rozhodování ovlivňují tzv. push a pull faktory¹¹⁸, které na jedné straně nutí migranta opustit svou zemi a na straně druhé ho přitahují do jiné určité země.

V kontextu bulharských pracovních migrantů můžeme rozlišit dva typy ekonomické migrace, které jsou v Brně dá se říci stejnou měrou uplatněny.

Prvním typem je migrace kvalifikovaných pracovníků, která je v zemích západní Evropy včetně České republiky velmi značně podporována.¹¹⁹ V kontextu města Brna se jedná zejména o oblast IT, kde vysokou kvalifikaci u mladých lidí částečně nahrazují ambice a touha dále se vzdělávat. Díky technologickým a vývojovým centrům firem IBM, Honeywell a dalších je Brno často nazýváno jako Silicon Valley České republiky. V těchto společnostech pracuje v Brně kromě dalších cizinců také mnoho mladých Bulharů.

Druhým typem je migrace nekvalifikované pracovní síly. V masovém měřítku byl tento typ aktuální především po skončení 2. světové války.¹²⁰ Dle teorie dvojího pracovního trhu (Dual labor market theory) tato mezinárodní migrace pramení z neustálé poptávky vyspělých zemí po imigrační pracovní síle. Ta pak doplňuje sekundární pracovní sektor, který je typický malou atraktivitou a nízkými mzdami. Tito migranti se často neztotožňují s českou společností, ale spíše s komunitou svých krajanů.

V rámci tohoto typu pracovní migrace mělo mnoho mých respondentů středoškolské nebo i vysokoškolské vzdělání. Z důvodu jeho zaměření a především pak kvůli neznalosti češtiny či světového jazyka nemohli tito migranti najít zaměstnání ve svém oboru a vykonávali v ČR dělnické pozice.

Nyní se dle teorie push/pull faktorů zaměřím na důvody, které hrají hlavní roli při rozhodování zda opustit Bulharsko a emigrovat do České republiky.

U migrantů pracujících v ČR na kvalifikovaných pozicích ve svém oboru (převážně ve společnosti IBM) push faktory hrály spíše vedlejší roli. Klíčovým se pro ně stal pull faktor lepšího profesního uplatnění a růstu v České republice. Mezi další důvody, které tyto migranty vedly ke stěhování, patří touha po dobrodružství a změně a

¹¹⁸ Vojtková, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005. Dostupný z WWW: <<http://www.soc.cas.cz/articles/cz/5/2667/Vojtkova-Michaela.-2005.-8222-Teorie-mezinarodni-migrace.-8220-online.-Praha-Socioweb-2005-5-cit.-10.3.-2006.-Dostupne-z-http-www.socioweb.cz-index.php3-disp-teorie-shw-197-lst-111.html>>.

¹¹⁹ www.migraceonline.cz

¹²⁰ Bittnerová, Dana, Moravcová, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : Sofis, 2005, str.39

až v menší míře potom lepší podmínky pro život a ekonomické důvody. Konkrétní pracovní nabídka v Brně je zásadní příčinou proč si jako cílovou zemi zvolili Českou republiku.

“Česká republika si vybrala mě. © IBM hledalo zaměstnance do Brna a já jsem přijal jejich nabídku, abych si zde mohl budovat svou kariéru.“

Jako další podružné důvody byla zmíněna předchozí zkušenost s Čechy, dobré reference o ČR jako o rozvíjející se evropské zemi či přítomnost známých v ČR.

U migrantů vykonávajících v naší zemi převážně dělnické pozice hrají důležitou roli při rozhodování jak push tak pull faktory. Mezi základní push faktory patří korupce, špatná politická a především ekonomická situace v Bulharsku a z ní pramenící nedostatek práce a velmi nízké platy.

„Odjeli jsme pryč hlavně z ekonomických důvodů. I když politici slibovali něco jiného, situace tam byla horší a horší. To je asi hlavní důvod proč jsme odešli. Prostě bída, přežíváš ze dne na den. Stále jen přemýšlíš, jak zaplatíš vodu a elektřinu, ...“

K pull faktorům se řadí především lepší ekonomická situace v cílové zemi - dostatek pracovních příležitostí za větší mzdu a s tím spojené lepší podmínky pro život.

Tato skupina je také příkladem tzv. teorie sítí (Network theory). Sítě především příbuzenských a přátelských vazeb mezi již usazenými krajany a nově příchozími Bulhary zvyšují pravděpodobnost imigrace, neboť poskytují zdroj užitečných informací, finanční pomoci i vzájemné podpory. Na otázku proč si tito migranti vybrali právě ČR většina z respondentů uvedla, že tu již měla své rodiny, kamarády či alespoň známé. Dalším zmiňovaným důvodem byla poloha ČR.

„Také to byla země nejdále na západ, do které ses mohl dostat, aniž bys potřeboval vstupní vízum.“

U ostatních respondentů, kteří přišli do ČR po roce 1989, byly dle výzkumu rozhodující studijní, osobní či rodinné důvody. Pull faktory pak byly především možnost kvalitnějšího vzdělání a následně lepšího pracovního uplatnění, dobré reference o ČR od jiných migrantů či osobní důvody (např. stěhování se za českým partnerem či jinými příbuznými). Také zde jsou důležité kontakty s Bulhary již usazenými v ČR, které potvrzují takzvanou síťovou teorii migrace (Network theory).

Dále mě zajímala jinakost českého prostředí, která byla Bulhary reflektována především rozdíly mezi českým a bulharským životním stylem.

Všichni respondenti se shodli na tvrzení, že nejdůležitější vlastností Bulharů, na jejímž základě se sebeidentifikují, je jejich temperament. Od této vlastnosti se odvíjí i styl života.

„Bulhaři se umí bavit, smějouce se, tančí...nepotřebují k tomu tolik piva jako Češi.“

Respondent 2: *„...to v Bulharsku vidíš, spousta lidí tam nemá peníze, nedělaj, ale kavárny jsou všude plný, restaurace jsou plný.... jako v Itálii třeba..“*

Respondent 16: *„U nás je svátek každý den. Přijdou na návštěvu jiní Bulhaři a máme hned párty.“*

Bulhaři Čechům často vyčítali, že se neumí spontánně bavit, nechodí do restaurací a na zábavy, netančí.

„V Bulharsku bylo celé studium jeden velký mejdan. Na koleji jsme měli každou noc něco, nějakou akci nebo jsme šli někam ven. Byl jsem na tenhle styl života zvyklý. A tady v Česku nic... za celý rok, co jsem bydlel na kolejích, jsem zažil jediný mejdan.. a byl fakt hrozný..tam se všichni jen ožrali a nic.“

V Bulharsku je způsob trávení volného času spojen především se setkávání se s přáteli v různých podnikách. Dobrá zábava je spojena s jídlem, muzikou a tancem. Z vyprávění mých respondentů vyplynulo, že mladí Bulhaři neznají moc jiných variant k trávení volna. Češi dle jejich mínění mnohem více sportují.

„Tady všichni jezdí na kole, nebo mají ty brusle, chodí pěšky na výlety a tak. To v Bulharsku není. Bulhaři jsou hrozně líní.“

Pro Čechy je také typické jezdit na dovolenou, kdežto Bulhaři příliš necestují. Migrují za prací, ale jako turista jezdí do zahraničí málokdo. Více jak polovina mých respondentů až do svého příchodu do ČR nikdy nepřekročila hranice Bulharska. Je to dáno i jejich vztahem k penězům.

„Lidé v Bulharsku nejezdí do zahraničí, necestují. Neumí šetřit jako Češi. Jdou do práce, pak do hospody a o víkendu na párty, takže neušetří žádné peníze, aby měli za co kam jezdit.“

Bulharský životní styl je však ovlivněn stresem, který způsobuje současná ekonomická situace. V životní úrovni vidí respondenti největší odlišnost mezi českým a bulharským prostředím.

„Tady je klid. V Bulharsku každý musí nějakým způsobem bojovat každý den, aby přežil“

„ V Bulharsku máme vlastní byty, ale k čemu to je. Nejsou peníze na to, aby sis do něj něco koupil, nemáš na elektrinu...pořád se jen stresuješ“

„...když máš existenční problémy, nic jiného neřešíš...Všechno tam funguje špatně...politika, úřady... a je to čím dál tím horší.“

V odpovědi na otázku „co se Vám na České republice líbí?“ většina respondentů použila nějakým způsobem slovo klid, uspořádanost a čistota.

„Mám rád život v České republice, protože je to klidná, čistá a velmi dobře uspořádaná země.“

„Je to klidné místo pro život a osobní rozvoj.“

„Život je tady uspořádanější, všechno funguje tak jak má, je tady pořádek a klid.“

Mezi dalšími odpověďmi figurovala péče o přírodu a historické památky, možnosti kulturního a sportovního vyžití, dobrá organizace města včetně jeho infrastruktury. Tyto kvality respondenti v Bulharsku ve značné míře postrádali.

S reflektováním odlišností těchto dvou prostředí souvisí také autostereotypy a stereotypy o Čechách, které si Bulhaři vytvářejí a s nimiž se identifikují. Během etnické sebeidentifikace dochází k vytváření obrazu toho“druhého“, který se zakládá nejen na realitě, ale také na stereotypních představách.¹²¹ Tyto informace jsem se snažila získat pomocí otázky „jaké kladné a záporné charakteristiky si představíte, když se řekne typický Bulhar (Čech)?“, která byla součástí dotazníkového šetření.

V etnostereotypech, které o sobě Bulhaři vytváří figurovaly jak kladné tak záporné charakteristiky. Temperament, pohostinnost, dobrosrdečnost a otevřenost novým věcem byly nejčastěji zmiňované pozitivní vlastnosti. V kontrastu k nim si potom Bulhaři vytváří obraz o typickém Čechovi, který je podle nich chladný, uzavřený až nepřátelský a to zejména k cizincům. Pozdější zkušenosti s Čechy však mají téměř všichni respondenti pozitivní.

„Češi jsou studení, nepustí si jen tak někoho k sobě...ale když se s nimi poznáte, tak jsou pak dobrý kamarádi...musíte mít čas je poznat blíž.“

¹²¹ Penčev, Vladimír. Já a on : obraz druhého u "českých" Bulharů a "bulharských" Čechů. In Moravcová, Mirjam, Svoboda, David, Šístek, František. Pravda, láska a ti na "východě". Praha : UK FHS, 2006. s. 213

Podle Bulharů jsou Češi v celkovém přístupu k životu konzervativní. Chybí jim city a vášně. Na druhou stranu však oceňují jejich organizovanost, klid, nekonfliktnost a snahu se vždycky domluvit. Bulhaři se v kontrastu s tím charakterizují jako emocionální, konfliktní a někdy až agresivní. Mezi další negativní vlastnosti, které dle nich typického Bulhara charakterizují, patří velká sebejistota až arogance a také netolerance.

„...vždycky má na všechno názor a vždycky ten správný. Často vyvolává konflikty, protože neumí dělat kompromisy.“

Významným bodem, kde se tato dvě etnika liší, je vzhled a péče o něj. Češi o sebe dle Bulharů nedbají, chodí neupravení a špatně se oblékají a nedodržují základní hygienické standardy.

„Čech chodí oblečený do toho, co našel.“

„Chodí do práce oblečený jako vagabund. V Bulharsku jsou všichni, i co se mají dobře, upravení a nastrojení. Dávají najevo, že mají práci.“

„Češky se nemalují, chodí oblečeny ve volných věcech.. nejsou vyzývavé jako slečny v Bulharsku.“

„Češi se moc často nekoupou, mají mastné vlasy a smrdí z nich česnek.“

Stereotyp, týkající se špatné hygieny u Čechů, vytváří především mladí lidé, pracující v IBM a jiných počítačových firmách v Brně. Proto bych vysvětlení hledala v jisté izolovanosti od české společnosti. Jediní Češi, které tito Bulhaři osobně znají, jsou jejich kolegové z firmy. Proto pokládám tuto charakteristiku za zavádějící.

Respondentka, jejíž přítel je Bulhar pracující v IBM na tuto skutečnost reaguje: *„...v těch firmách je hodně Bulharů, takže nemají nouzi o kamarády ze stejného prostředí.. to je něco, co mě hrozně štve... oni prostě nemaj kamarády mezi Čechy..pořád choděj do hospod jen s Bulhary a tam si povídaj a pomlouvaj Čechy jak jsou studení čumáci a jak se nemejou a smrdí.“*

Tento rozdíl týkající se důrazu na vzhled si uvědomují i Bulhaři, kteří v České republice podnikají.

„... u nás předpokládaj, že když je někdo šéfová, tak musí být namalovaná, pěkně v kostýmku a tak... dají hodně na to, jak člověk vypadá, a podle toho ho hodnotí. U nás jsou v kancelářích všichni načančaní, všechno je na svém místě...tady je bordel, ten papír tam, ten tam.. šéfové chodí v holínkách“ (pozn. respondentka podniká v zemědělství)

Můžeme tedy říci, že ve stereotypech, kteří si Bulhaři vytváří o Čechách dominují spíše negativní charakteristiky. Na základě dichotomie „my x oni“ se tak vymezují vůči majoritní společnosti. Musím však dodat, že Češi kolem BKOS žijících v ČR celý život nekladou na tyto stereotypní představy příliš velký důraz.

Závěrečná část této kapitoly se zabývá mírou spokojenosti Bulharů se životem v České republice a otázkou budoucího návratu do Bulharska či odchodu do jiné země. Tato otázka se týká především ekonomických migrantů, kteří přišli do ČR po roce 1989. Všichni mí respondenti jsou se životem v České republice spokojeni. Jen velmi málo respondentů, převážně žijících v ČR jen krátce, mělo malé výhrady, které se týkaly především již zmíněné chladnosti a uzavřenosti u Čechů. Hlavními důvody spokojenosti je mnohem nižší úroveň stresu ve srovnání s Bulharskem. Bulhary vyzdvihovaný klidný způsob života v ČR je dán lepší ekonomickou situací a také dle Bulharů dobrou organizací a uspořádaností našeho státu.

„Líbí se mi ten váš uvolněný životní styl. Tiší, klidní lidé. Žádný stres.“

Bulhaři pracující v ČR na kvalifikovaných pozicích o návratu do Bulharska příliš neuvažují. V České republice by chtěli zůstat ještě několik let. Většinou to záleží na vývoji jejich kariéry či na osobních důvodech, jako je například nalezení životního partnera v ČR.

„Chci se tu na chvíli usadit, ale nejsem si jistý, zda napořád. Záleží to na pracovních možnostech a tak, é zda tu potkám nějaké výjimečné lidi – kamarády, přítelkyni...“

V současnosti o trvalém návratu do Bulharska uvažuje jen velmi málo respondentů z této skupiny. Většina z nich by chtěla jít dále na západ a zkusit žít ještě v nějaké jiné evropské zemi. Nejmenovanější bylo Španělsko (které je dle výpovědí respondentů velmi častou cílovou zemí ekonomických migrantů z Bulharska), dále Anglie, Německo, Itálie či Holandsko.

„Rád bych žil v zemi s ještě vyšším životním standardem než ČR.“ „Někde, kde je teplo a moře.“

Asi polovina respondentů, kteří v ČR pracují na dělnických pozicích, by chtěla v ČR zůstat již napořád. Mladí lidé by chtěli žít ještě jinde v zahraničí – opět Španělsko, Holandsko,... Ti, jejichž rodina trvale zůstala v Bulharsku, uvažují o návratu do několika let.

4.1.4.2.2 Etnická identita Bulharů v České republice

V této kapitole se budu zabývat hlavními symboly, na kterých si Bulhaři v Brně staví svou etnickou identitu. Jedná se především o bulharský jazyk, pravoslaví, bulharské svátky a tradice a bulharskou kuchyni. Zajímá mě nejen veřejná deklarace bulharství v rámci organizací, ale také osobní prožívání příslušnosti migrantů k bulharskému etniku. Budu rozebírat otázku vztahu k Bulharsku, udržování kontaktů s touto mateřskou zemí a zájem o současné dění.

Všichni respondenti, se kterými jsem vedla rozhovory, se deklarovali jako Bulhaři. Jejich sebeidentifikace se odkazovala především k Bulharsku jako zemi, ve které se narodili a kde žije jejich rodina a přátelé. Mnozí z nich zdůraznili hrdost na svou národnost.

„Bulharsko pro mě znamená mnoho. Je to země, kde jsem se narodil a vyrostl. Můj život tam ze mě stvořil člověka, jaký jsem teď. Jsem hrdý na to, že jsem Bulhar.“

„Miluji svou zemi, moje rodina a přátelé jsou tam a to pro mě znamená mnoho.“

„Bulharsko je moje rodná vlast.“

„Mám rád Bulharsko, protože je to velmi stará země s úžasnou historií a tradicemi...moje rodina je tam... je to můj domov.“

V odpovědích na otázku týkající se vztahu ke své mateřské zemi, mnoho Bulharů, především mladých lidí, vyjádřilo svůj negativní postoj k bulharské vládě.

„Mám rád svou zemi, ale jako vlast, přírodu.. nemám ji rád jako stát, který se stará o své obyvatele..je zde mnoho korupce a jiných problémů za které může vláda.“

„Mám Bulharsko rád kvůli lidem, kteří tam žijí, nesnáším vládu.“

„Krásná země, posraná vláda.“

Ve velmi malé míře byl vyjádřen i negativní postoj vůči Bulharsku nebo Bulharům.

„K Bulharsku nemám dobrá vztah. Nemůžeš si vybrat, kde se narodíš, ale můžeš si vybrat, kde budeš žít.“

„Bulharsko je krásná země, bohužel obydlená zlými lidmi. Všichni myslí jen sami na sebe. Není zde respekt k druhému.“

Se vztahem k Bulharsku také souvisí otázka státní příslušnosti. Zajímalo mě, zda bulharští migranti chtějí v budoucnu žádat o české občanství. Českého právo v tomto ohledu imigrantům příliš nevychází vstříc. Cizinec, žijící na našem území, se kvůli

získání českého občanství musí vzdát občanství země svého původu.¹²² A to je kámen úrazu. Většina respondentů by se ráda začlenila do české společnosti, o své bulharské občanství však přijít nechtějí.

„Budu žádat o trvalý pobyt, občanství ale nechci, protože bych přišla o bulharské. V Bulharsku ještě žijí moji rodiče a člověk nikdy neví, co bude... taky jsem stále Bulharka.“

U migrantů starší generace, především těch, kteří pochází ze smíšených svazků nebo se v ČR už narodili, není vztah k zemi původu tak silný. Většina z nich má také české občanství.

„Můj domov je tady. Bulharsko je pro mě země kořenů mých předků ...“

Vědomí bulharství je pro většinu mých respondentů velmi důležitým sebeidentifikačním prvkem.

„Když přijdu někam do společnosti, tak vždycky přijde chvíle, kdy řeknu, že jsem Bulharka. Je to něco, co je můj hlavní rys.. něco, co musím těm lidem hnedka říct.“

„Dávám to často najevo, že jsem Bulhar. A že se ze mě Čech nikdy nestane, to není možné..“

„Jsem hrdý na to, že jsem Bulhar. Nikdy se toho nevzdám.“

Někteří respondenti také deklarovali svojí evropskou identitu.

„... nevím, proč bych se měla stále nějak vymezovat. Já se cítím jako Evropan. Nechtěla bych žít v Americe nebo nějakém jiném kontinentě. Evropská identita pro mě určitě existuje. Cítím evropské hodnoty a myslím, že nějaké rozdíly tu určitě jsou.“

„Cítím se jako Evropan a teprve na druhém místě mám svou bulharskou národnost..“

Nejdůležitějšími symboly, jimiž si Bulhaři v ČR potvrzují svou identitu, je především bulharský jazyk, pravoslaví, bulharské svátky a tradice a bulharská kuchyně.

BULHARSKÝ JAZYK

Všichni respondenti uvedli bulharštinu jako svůj mateřský jazyk. V České republice jej používají především při komunikaci se svými bulharskými přáteli, kolegy nebo v rámci bulharských organizací. Migranti, kteří v ČR žijí se svými bulharskými rodinami, tento jazyk samozřejmě používají také doma.

¹²² Baršová, Andrea. In *Kdo chce žít v Česku*. Praha : Člověk v tísni, 2004. 38 s.

„Žiju v Brně už dlouho, česky docela umím. Moje přítelkyně je Čechobulharka. Ale doma mluvíme bulharsky, je to pro nás osobnější.“

„Jsem rád, že výuka tance v Pirinu je částečně v bulharštině... a rád tam poslouchám bulharskou hudbu.“

„... chodím si do klubu popovídat bulharsky...“

„Kdybys nás teď slyšela, jak mluvíme doma, půlka věty se začne v bulharštině a skončí se to v češtině, prostě zrovna co Ti přijde na jazyk...“

Ve smíšených svazcích většinou převažuje čeština. Děti z bulharských rodin, které vyrůstají v České republice, bulharštinu často zapomínají.

„Mluvíme doma takovým mixem, je to úplně šílený. Mladší dcera už bulharsky skoro nemluví, nemůže si vzpomenou na slova. Říkám si, že je to docela ostuda, aby když už jednou uměli ten jazyk, aby na něj zapomněli. Snažím se je nutit mluvit se mnou bulharsky a čtu jim bulharské pohádky...ale dost slovíček musím vysvětlovat.“

„... to u bráchy bylo zvláštní, jak byl mladší, tak když už jsme se sem odstěhovali natrvalo ,jemu bylo asi osm, tak on hned tak rychle zapadl do nového prostředí, až úplně v jednu chvíli zapomněl bulharsky.“

PRAVOSLAVÍ

Všichni respondenti vyjádřili svou příslušnost k pravoslavné církvi. Zároveň ale většina z nich vypověděla, že náboženství ve svém životě aktivně nepraktikuje. O pravoslavných kostelech v Brně vědí, ale navštěvují je jen velmi zřídka. Pravoslaví je pro ně spíše otázkou identity než víry.

„Nejsem tak silně věřící. Pravoslavná církev je pro mě spíše tradice a bulharská identita než náboženství.“

„Jsem pokřtěná, ale nebyla jsem vychována jako praktikující věřící. Pravoslaví je součástí toho, že jsem Bulharka.“

Část migrantů chodí do kostela zapálit svíčku u příležitosti bulharských svátků. Mnozí také zmiňovali, že slaví Velikonoce na datum, které je dáno pravoslavným kalendářem.

BULHARSKÉ SVÁTKY A TRADICE

Udržování alespoň některých bulharských svátků a tradic je důležitou součástí života téměř všech respondentů. Mezi nejčastěji udržované svátky patří Baba Marta (Svátek jara, lidé si vzájemně dávají tzv. „marteničky“ pro štěstí), svátek sv. Jiří neboli

Georgiev den, svátek sv. Cyrila a Metoděje, Trifon Zarezan (svátek vína), Nikulden, pravoslavné velikonoce a vánoce.

„V březnu si dáváme „marteničky“, kamarádi nám je posílají z Bulharska.“

„Slavíme všechny významné svátky, ale není to stejné jako s rodinou v Bulharsku.“

„Velikonoce slavíme po bulharsku. Ťukáme si vajíčky a ten komu se nerozbije, bude mít celý rok štěstí.“

U příležitostí jako jsou vánoce a velikonoce, se tradice často mísí s českými. Některé bulharské rodiny přijaly i nové české tradice.

„Mícháme to. Vzaly jsme si z každé kultury to, co se nám líbí. Velikonoce slavíme nadvakrát a třeba na vánoce dodržujeme bulharskou tradici v tom, že máme bezmasá jídla a máme devět nebo dvanáct chodů. Ale zase máme cukroví, což v Bulharsku nikdo nezná. Mě to takhle přijde hrozně fajn. Nevím, proč by se to mělo nějak omezovat a dodržovat jenom to nebo jenom to.“

„Některé české tradice jsme přijali, kvůli dětem. Třeba ty čarodejnice. Vajíčka jsem barvila na naše i vaše velikonoce. vánoce slavíme po česku, jenom to jídlo děláme jinak.“

Bulharské svátky se většinou slaví ve větším kolektivu, buď rámci bulharské organizace nebo na úrovni menších setkání bulharských rodin, kamarádů. Také se společně slaví narozeniny a jmeniny. Takové oslavy bývají spojeny s bulharským jídlem a hudbou, popřípadě tancem.

„Bulharské svátky i narozeniny slavíme bulharským způsobem, s muzikou, tancem, ...“

Část mladých Bulharů, kteří se v Brně sdružují v souboru bulharských tanců Pirin, potvrzují svou etnickou identitu skrze folklór. Učením se lidových tanců a jejich prezentací české veřejnosti deklarují své bulharství.

BULHARSKÁ KUCHYNĚ

Bulharské jídlo nehraje důležitou roli pouze při oslavách, v mnoha rodinách je součástí každodenního života. Většina respondentů odpovídala, že vaří doma bulharská i česká jídla. Stěžovali si především na nedostatek zeleniny v českém jídelníčku.

„Spíš uvařím bulharský jídl než knedlíky a tak, to ne. Ta zelenina mi chutná víc.“

„Česká kuchyně je hodně nezdravá, ale když člověk furt nejí svíčkovou a tak, tak to jde... vaříme doma česká i bulharská jídla.“

„Chybí mi tu bulharská zelenina a ovoce... dobrá zelenina se tady sice taky dá sehnat, ale je to hrozně drahá.“

Některá speciální jídla a nápoje si respondenti vozí s sebou z Bulharska nebo si je nechávají přivážet od příbuzných.

„Rodiče sem za mnou občas přijedou. Někdy mi sem vozí bulharské jídlo – ljutenicu, olivy, balkánský sýr,...“

KONTAKTY S BULHARSKEM

Závěr této kapitoly bude rozebírat otázku kontaktů migrantů se zemí původu a také jejich zájem o dění v Bulharsku. Toto vše je v dnešní době usnadněno díky novým komunikačním technologiím a především rychlé a relativně levné dopravě. Uživatelé internetu mohou mít neustálý přehled o současné situaci ve své rodné zemi.

Ať už je pro ně pobyt v České republice přechodný či trvalý, všichni respondenti udržují kontakt se svou zemí původu. V nejmenší míře je tomu u nejstarší generace Bulharů v Brně. Mnoho z nich uvádí, že dříve jezdili do Bulharska mnohem častěji než dnes. Je to dáno tím, že jejich vrstevníci, přátelé a příbuzní umírají.

„Do Bulharska jezdím, ale teď zřídka, protože už tam té rodiny mám poskrovnu.“

„No naposledy jsem tam byla loni nebo předloni už to možná bude. Vzhledem k tomu, že ti moji vrstevníci už vymírají, tak tam tak často nejezdím.“ *„Dříve každý rok, dnes tak jednou za pět let.“*

Telefonický a jiný kontakt však se svými příbuznými či jejich rodinami udržují i tito Bulhaři. Občas také jejich příbuzní jezdí za nimi do ČR.

„Moji bulharští příbuzní mě občas navštěvují, takže nějaký ten kontakt tam je.“

Ekonomičtí migranti pracující v Brně na dělnických pozicích udržují se svými přáteli a příbuznými v Bulharsku kontakt převážně přes telefon či jiné komunikační kanály. Jelikož v ČR nežijí příliš dlouhou dobu (jeden až dva roky), Bulharsko od svého příchodu nenavštívili. Důvodem, který vyjádřili i další respondenti, je finanční situace.

„Do Bulharska moc nejezdíme. Donedávna jsme ještě hodně řešili finanční problémy a tak. Rodiče si vůbec nemůžou dovolit sem za mnou přijet. Ale chtěli bysme jet, je to ostuda, že se děti nevidají s babičkou a dědečkem.“

Pokud to finanční situace dovolí, jezdí Bulhaři do své rodné země zpravidla jednou až dvakrát ročně. Nejčastěji v létě na rodinnou dovolenou, navštívit příbuzné a také k moři, po kterém se jim v ČR stýská.

„V létě vždycky jedu do svého města, navštívím příbuzné a pak jedu s kamarády k moři. Tam je to úplně jiný život než tady.“

Dále jezdí domů na vánoce nebo při jiných zpravidla rodinných příležitostech.

Nejfrekventovaněji jezdí domů Bulhaři, pracující v Brně na dobře placených IT pozicích. Není pro ně problém si zaletět do Bulharska častěji. Hlavním důvodem je také skutečnost, že v České republice žijí bez rodin a přátel. Jejich zázemí často tvoří pouze kolegové z práce.

„No jezdím často, tak třikrát až čtyřikrát ročně. Stále tam mám hodně kamarádů a taky celou svoji rodinu.“

Někteří respondenti vyjádřili komunikační propast mezi sebou a svými známými v Bulharsku.

„Většinou, když teď přijedu do Bulharska, nemám si tam už s kým moc co říct. Oni nechápou, že mám peníze, můžu si dělat tohle a tamto...oni si pořád na něco stěžují a já už ty problémy tam tak nevnímám.“

„Už se tam necítím jako doma. Spíš jako turista. Mám tam tatínka, nějaké známé, ale kamarády už tam nemám vůbec. Prostě mi to přijde divný, mám z toho strach, po tolika letech se někomu ozvat. Už o těch lidech nic nevím...“

Bulhaři jsou se svými rodinami a známými v kontaktu během celého roku. Vzájemně si telefonují, posílají emaily, sms, chatují na internetu atd.

Většina respondentů sleduje současné dění v Bulharsku, zajímá je zejména ekonomická a politická situace. Straší generace Bulharů z BKOS k tomu využívá převážně bulharský tisk, který je distribuován z Prahy. Pro mladší respondenty je důležitým zdrojem informací internet.

„No zajímám se, pokud něco řeknou v rozhlase nebo novinách. Taky se něco dozvím od známých v klubu, máme tam i bulharský tisk.“

„Dříve jsem neměla možnost ani čas. Teď máme doma internet, tak se kouknu na zprávy nebo tak.“

„Když jsem na internetu a koukám na Bulharsko, tak kolikrát brečím. Ale vim, že kdybych se tam vrátila, nic by se nezměnilo.“

Bulhaři v Brně si na svém etnické identitě zakládají a snaží se o její udržování na základě výše zmíněných znaků. U druhé a třetí generace bulharských migrantů je však situace značně horší.

„Domnívám se, že je to normální stav věci. Jednoho dne, až se moje holky povdají a už nebudou mít ani moje jméno bulharský, tak to bude všechno pryč...no budou možná vzpomínat, že nějakýho toho pradědečka Bulhara měli.“

4.1.4.2.3 Sdružování Bulharů v ČR – bulharská klubovní organizace a její aktivity:

Zda se Bulhaři v Brně sdružují do komunit, bylo jednou ze stěžejních otázek mého výzkumu. Proto bych se v této kapitole ráda věnovala otázce, kteří Bulhaři participují na životě bulharských organizací v Brně a kteří a z jakých důvodů se bulharského prostředí spíše straní. Dále zde budou popsána jednotlivá bulharská sdružení v Brně a jejich aktivity, které mají vliv na udržování etnické identity svých členů.

Jak již bylo řečeno, Bulhary v Brně můžeme rozdělit do několika skupin¹²³. Nejstarší skupinou jsou Bulhaři sdružující se kolem Bulharského kulturně-osvětového sdružení. Tito respondenti strávili v České republice téměř celý svůj život. Někteří z nich se tu narodili bulharským zahradníkům či studentům, jiní za svého mládí přišli do ČR ze studijních důvodů či jiných důvodů. Často se také jedná o Bulhary ze smíšených česko-bulharských svazků. Téměř všichni tyto respondenti zde mají české občanství a jedná se tak o členy bulharské národnostní menšiny v ČR.

„Jsou to všechno kamarádi, scházíme se takhle už léta. Známe se celé rodiny...“

„...chodím tam, protože tam cítím něco rodného...můžu tam mluvit bulharsky...slavíme společně bulharské svátky...“

Mnoho mladých Bulharů v Brně, kteří přišli do ČR samostatně nebo se svými rodiči ze studijních či jiných osobních důvodů se sdružují v souboru bulharských tanců Pirin¹²⁴. Skrze prezentování bulharské lidové kultury širší veřejnosti, deklarují svou etnickou identitu. Vůči starší generaci Bulharů v Brně a jejich činnosti mají své výhrady. Vyčítají jim, že se vzdalují bulharské realitě.

„Necítím potřebu účastnit se akcí tohoto klubu, protože obvykle nereprezentují současný duch Bulharska.“

V současnosti tvoří podstatnou část tohoto souboru také mladí lidé, kteří pracují v Brně na kvalifikovaných postech, převážně ve společnosti IBM. Z celkového počtu v této firmě jich je však pouze menšina. Ostatní „ibmci“ se stýkají pouze se svými bulharskými kolegy z práce a přítomnost jiných Bulharů v Brně nevyhledávají. Zpravidla se také neúčastní žádných bulharských oslav a akcí pořádaných v rámci bulharské menšiny v Brně.

¹²³ viz.kapitola: Současnost – skupiny Bulharů v Brně

¹²⁴ www.pirin.cz

„...znám nějaké, ale nejsem s nimi v kontaktu. Nechodím tam. Nezajímá mě to a nemám na to čas.“

„Kdybych se chtěl socializovat s Bulhary, můžu to dělat v Bulharsku.“

Ekonomičtí migranti zastávají v ČR dělnické pozice se v rámci bulharských organizací v Brně až na ojedinělé výjimky zpravidla nesdružují. Často však žijí v „komunitách“ svých příbuzných a známých, se kterými mají společné problémy týkající se především shánění práce v nové zemi. Na chození do klubů většinou nemají ani čas.

„Nevím kde takové kluby jsou... nemám na to čas.“

„Ano vím, že tu jsou, ale nenavštěvuji je...“

Dále v Brně žijí migranti, kteří se cíleně nevidají s žádnými jinými Bulhary. Důvodem většinou bývají špatné zkušenosti a nedůvěra vůči ostatním Bulharům.

„.. žádnýho Bulhara v Brně neznám. Po té špatné zkušenosti když jsme sem přijeli, jsem nikoho nevyhledávala. Vůbec žádnýho Bulhara jsem nechtěla vidět.“

„Nemám dobré mínění o Bulharech a to je asi důvod, proč se snažím vyhnout kontaktům s Bulhary zatímco jsem v zahraničí...“

BKOS

Typicky krajanským sdružením zůstává Bulharské kulturně-osvětové sdružení v Brně¹²⁵. Členská základna je tvořena především starší generací. Z části se jedná o původní migranty (zahradníky či studenty) a jejich rodiny. Velká část těchto členů se v Čechách už narodila a své dětství prožila v prostředí bulharské komunity v Brně.

„Menšina bulharská tady žila svým životem, kterej se odehrával hlavně v těch setkáních při různých svátcích, narozeninách, svatbách, pohřbech a tak jak to bývá. No a v tomhle prostředí jsem já jako děcko samozřejmě vyrůstal. Oba moji rodiče byli Bulhaři, takže já jsem se naučil napřed bulharsky pochopitelně a až když jsem si šel hrát mezi své vrstevníky, tak jsem se naučil česky.“

Další členové BKOS pochází z poměrně velké migrační vlny po 2. světové válce, kdy na základě česko-bulharské dohody přišlo do Brna mnoho zemědělských dělníků a také studentů.

¹²⁵ <http://www.bkos.wz.cz/>

Současný počet členů sdružení je dle slov jeho předsedy MUDr. Belkova kolem 70 až 80 osob. Patří sem také lidé s česko-bulharskou národností, čeští partneři Bulharů ze smíšených manželství či čeští sympatizanti klubu. Většina členů klubu již získala české občanství.

Mnoho mladých lidí a dětí z těchto bulharských a smíšených rodin tančí v souboru bulharských tanců Kytka¹²⁶. Bulharské lidové tance mají na jižní Moravě dlouholetou tradici, kterou udržovali především bulharští studenti. V roce 2001 byla tato tradice v rámci Bulharského kulturně-osvětového sdružení obnovena. Výuka probíhala nejprve v hospůdce Ropotamo, v rámci setkávání členů BKOS. Postupně však začalo přicházet stále více zájemců o tanec. Proto byla pro účely souboru pronajata tělocvična v Řečkovících. Vlastními silami byly ušity bulharské lidové kroje a vznikaly první choreografie. Následovalo několik vystoupení v Brně a dalších městech. Především pak v Mikulčicích při příležitosti oslav svátku Cyrila a Metoděje. Taneční soubor Kytka dále pravidelně vystupuje na akcích BKOS a také na akcích národnostních menšin města Brna. V současné době výuka tanců probíhá v prostorách taneční školy Danza, na ulici Antonínská v Brně.

Předseda BKOS: „Řekl bych, že tenhle soubor Kytka, to je taková naše největší radost, že tam ty děcka rádi choděj a že tam tančej.“

Navzdory finančním problémům a neexistenci vlastních klubových prostor, vyvíjí sdružení poměrně bohatou činnost. Každou středu se koná setkání členů v „Caffe Rudolf“ v Králově Poli. Po domluvě s majitelem je jim rezervován salónek, kam si členové mohou přinést vlastní, často bulharské, občerstvení.

„... chodí sem takový ty skalní, schází se tu kolem 10, 15 lidí. Ženský přinesou to co upekly nebo donesou bulharskou lukanku¹²⁷, nebo jiné pohoštění... dáme si dvě deci vína, vykládá se, zobáme u toho.. a tak no.“

Mimo tato setkání je hlavní činností sdružení pořádání různých akcí a oslav během roku. Mezi ty nejdůležitější patří dva slavnostní společenské večery, které se pořádají v hotelu Kozák v Brně, Žabovřesky. První se koná v březnu u příležitosti bulharského státního svátku Osvobození od osmanské nadvlády (3. března 1879) a Baby Marty (svátek jara) a v prosinci se koná „nikuldenská večeřinka“ u příležitosti Nikulden (sv. Mikuláš). Na těchto tradičních večírcích se schází Bulhaři i z jiných bulharských sdružení v Brně. Bývá tu kolem stopadesáti až dvěstě lidí.

¹²⁶ Soubor Kytka [online]. [2001] Dostupný z http://www.bkos.wz.cz/Soubor_Kytka/soubor_kytka.html.

¹²⁷ bulharský druh salámu

Předseda klubu MUDr. Belkov: „*Pochopitelně to nejsou jenom Bulhaři, ale také přátelé Češi, sympatizanti, kamarádi,... Čili to už není ryze bulharská enkláva, ale je tady spousta lidí, kteří inklinují k tomu živlu bulharskému. Z nejrůznějších důvodů.*“

V posledních letech BKOS obnovilo tradici oslav v rámci svátku sv. Cyrila a Metoděje v místě Slovanského hradiště v Mikulčicích. Jedná se o největší bulharskou společenskou akci celostátního charakteru, která je pořádána každý rok v květnu. Akce se účastní Bulhaři z celé České republiky i Slovenska, popřípadě dalších evropských států. Program je zahájen pravoslavnou liturgií, po níž následuje slavnostní přivítání všech účastníků a pietní akt – položení věnců u památníku. Vyvrcholením programu je vystoupení folklórních tanečních souborů z Brna, Prahy či jiných měst a poté volná zábava, hromadný tanec choro, občerstvení u místních stánků, ..atd.

V červnu nebo v září se BKOS snaží každoročně uspořádat nějaký zájezd pro své členy. Jelo se například do Vídně, do Dvora Králové do ZOO či do Strážnice na mezinárodní folklórní festival. Dále je v rámci sdružení každý rok slaven Mezinárodní den dětí a také pořádán sportovní den.

MUDr. Belkov: „... *letos tam byli staří i mladí, protože jsme to udělali na brněnské přehradě v takovém areálu, kde byla možnost prostoru ... děcka tam měla různé soutěže a my jsme pekli ty kebabčeta a kjuščeta¹²⁸, byla tam otevřený stánek, tak se čepovalo pivo, staří seděli, popíjeli, bavili se.. a děcka soutěžila,..atd.*“

Ostatní bulharské svátky jako jsou velikonoce, Den sv. Jiří („Georgiev den“), „Ivanov den“, Trifon Zarezan (svátek vína), vánoce a Nový rok se slaví většinou v menších spíše rodinných uskupeních, kde se sejde kolem patnácti lidí.

Dlouhá léta v rámci klubu také probíhaly kurzy bulharštiny, ale vzhledem k dlouhodobému nezájmu byla tato činnost ukončena.

MUDr. Belkov: „*Děcka se tu bulharštinu prostě nechcou učit. Neláká je to. Třeba o ty tance je velký zájem, ale ten jazyk nějak netáhne.*“

Někteří mladí lidé s bulharskými kořeny studují bulharský jazyk na Masarykově univerzitě v rámci katedry bulharistiky.

PIRIN

Soubor bulharských tanců Pirin¹²⁹ vznikl v roce 2001 jako součást souboru v rámci BKOS, nynější Kytky. Po pár měsících fungování ovšem došlo uvnitř souboru

¹²⁸ bulharské „karbanátky“

¹²⁹ www.pirin.cz

k organizačním a politickým rozporům. Část členů vytvořila vlastní soubor, který od roku 2002 funguje jako samostatné občanské sdružení.

„ .. představa BKOS byla taková, že se prostě budeme scházet jenom tak, nebudeme nikde vystupovat, nechtěli nám poskytnout žádné peníze na kroje a tak. My jsme ale byli hodně akční, navázali jsme kontakty s novými sdruženími v Praze jako je občanské sdružení Vazražďane a Zaedno... to byly mladý holky co to tam vedly, taky nespadaly pod bulharský klub.. každý chce pryč od bulharského klubu..to jsou takový kostlivci... tak jsme se prostě trhli..“

„Došlo tam potom k různým osobním urážkám a tak..vím, že to zní hrozně blbě, ale stále v sobě mám tu zášť, že bych se s nimi už v životě nebavila...“Na těch velkých akcích organizátoři už ví, že Pirin a Kytka nemají být u sebe.“

Soubor Pirin od začátku funguje pod vedením Georgi Georgieva a jeho české manželky Jany. Členy souboru jsou nejen Bulhaři a potomci ze smíšených rodin, ale také Češi a Slováci, kteří mají zájem o bulharský folklór. Jedná se především o mladé lidi ve věku dvaceti až třiceti let, kteří rádi baví tancem.V posledních letech členská základna vzrostla díky nové vlně Bulharů, kteří přijeli do České republiky díky pracovní nabídce společnosti IBM. Pirin díky nadšení svých členů brzy získal dobré jméno nejen v Brně, ale také v celé České republice. Na pozvání místních bulharských spolků vystupoval v Budapešti a ve Vídni. Prezentoval se na folklórních festivalech v České republice, Polsku, Slovensku a Bulharsku. Soubor se snaží prezentovat bulharskou kulturu nejen na svých vystoupeních, ale také například prostřednictvím každoročního pořádání semináře bulharských tanců pro veřejnost. Zde také soubor získává nové členy především z řad českých a slovenských studentů v Brně.

Členové souboru se neschází pouze na tanečních zkouškách, které se konají každý týden v pronajatých prostorách tělocvičny ZŠ Úvoz, a na veřejných vystoupeních souboru. Setkávají se také v rámci společných oslav bulharských svátků, soukromých příležitostech jako jsou narozeniny či jmeniny členů souboru a jiných událostech. V současné době má soubor kolem pětadvaceti členů.

SDRUŽENÍ PRO BULHARSKO

Sdružení pro Bulharsko¹³⁰ začalo fungovat v březnu 2001. Jeho první aktivitou byl provoz internetové stránky o Bulharsku, jeho kultuře a zajímavostech. V roce 2003 bylo Sdružení pro Bulharsko zaregistrováno jako neziskové občanské sdružení v Brně. Jeho hlavním cílem se stala probulharská osvěta a kulturní činnost. Je spojováno především s pořádáním pěti ročníků mezinárodní soutěže „O nejlepší fotografie z Bulharska“. Mezi další aktivity patřilo pořádání výstav a koncertů v rámci různých akcí etnických menšin v Brně či u příležitosti oslav bulharských svátků. Součástí sdružení byl také taneční soubor „Tangra“, který však fungoval jen velmi krátce.¹³¹ Při mém výzkumu se mi bohužel nepodařilo kontaktovat nikoho ze sdružení ani získat informaci, zda ještě funguje. Členové BKOS i Pirinu nemají s tímto sdružením a jeho vedením dobré zkušenosti.

„... objevil se tu nějaký bulharský podnikatel, který byl spíš něco jako mafián a ten tady o něco usiloval, měl tu sdružení kde si pral svoje špinavý peníze.. došlo tady i k nějakému tomu vyhrožování..docela drsný věci..“

„Taky pod jeho ochrannou rukou existoval další taneční soubor, ale to spíš byla čalga¹³² a tak, folklór vůbec.“

¹³⁰ <http://www.bgr.cz/>

¹³¹ Minčev, Enčo: Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku, studentská práce Univerzity Pardubice, 2007, str.8

¹³² bulharský popfolk

4.1.4.2.4 *Otázka integrace do české společnosti:*

V této kapitole týkající se integrace Bulharů do české společnosti budu rozebírat tři základní předpoklady úspěšné integrace. Jedná se o zvládnutí českého jazyka, ekonomickou soběstačnost (získání zaměstnání) a vztahy imigranta se členy majoritní společnosti.¹³³ Dále mě bude zajímat s tímto související problematika diskriminace a rasismu.

Budu se zde zabývat převážně Bulhary, kteří přišli do České republiky po roce 1989. O respondentech z předchozích migračních vln (z velké části sdružených do BKOS) můžeme říci, že jsou v rámci české společnosti z hlediska jazyka, zaměstnání, bydlení i jiných faktorů plně integrováni. Téměř všichni z nich mají české občanství a považují Českou republiku za svůj domov (nebo alespoň jeden z domovů).

„... vnímám svoji bulharskou národnost,, ale na prvním místě jsem občanem České republiky.“

„Mám tu rodinu, práci, všechno. Jsem v Brně doma...“

Bulhaři pracující v Brně na kvalifikovaných pozicích nemají s ekonomickou soběstačností žádné problémy. Pracovní nabídku od IBM (kde pracují nebo alespoň začínali svou profesionální kariéru v ČR) dostali již v Bulharsku. Práci v oboru, který vystudovali, tedy měli v České republice již zajištěnou. Někteří z nich později přešli za lepšími platovými podmínkami do jiných mezinárodních společností, což díky jejich odborným znalostem a anglickému jazyku nebyl problém. Životní standard se pro ně ve srovnání s životem v Bulharsku podstatně zlepšil.

„... s prací v IBM jsem spokojený, nepředřeme se tam .. mám tam hodně kamarádů.“

„Mám zde mnohem lepší životní standard než v mé zemi..“

Co se týče bydlení, mladí lidé z IBM žijí převážně v pronajatých bytech, které sdílí se svými kolegy z práce. Často se jedná o Bulhary či jiné cizince. Ti, kteří si v ČR našli dlouhodobý vztah, uvažují nad koupí bytu. Jedná se však o velmi výjimečné případy.

Dle vlastních slov tvoří „ibmci“ v Brně spíše uzavřenou komunitu. V rámci menších skupin svých kolegů, většinou také bulharské národnosti, tráví i veškerý volný čas.

„Známe se mezi sebou..myslím Ti, kteří pracujeme v IBM... podporujeme se a pomáháme si navzájem v práci.“

„... po práci se setkáváme v hospodách, slavíme takové příležitosti jako jsou narozeniny, jmeniny, národní svátky,... sportujeme spolu..jezdíme na výlety,...“

¹³³ www.mvcr.cz

„přátelé jsem potkal hlavně ve společnosti pro kterou pracuji.. nejprve v IBM... potom je zde také velká skupina ve firmě Acision.. jsem rád že je tolik mladých Bulharů zde...“

Jediní Češi, které tito Bulhaři znají, jsou jejich kolegové z práce, popřípadě známí z různých hospod a klubů. Žádné bližší vztahy však s nimi neudržují. Lépe na tom jsou ti, kteří navštěvují soubor Pirin, kde tančí i někteří Češi a Slováci. . Mohou se tak setkat se členy majoritní společnosti i v jiném než pracovním prostředí.

Na vině této uzavřenosti před českou společností je především neznalost jazyka. Mnoho z těchto respondentů žije v ČR dva až tři roky. K učení se češtiny nemají ze strany zaměstnavatele žádnou motivaci, proto je jejich znalost většinou na začátečnické úrovni. Částečně rozumí, ale nemluví. Pracovním jazykem je angličtina, a jelikož se jedná o mezinárodní firmy, nejsou zde kurzy češtiny pro své zaměstnance nabízeny. Mnoho respondentů by se naučit česky chtěla, aby se lépe začlenila do místního prostředí. Dle vlastních slov k tomu ale nemají časové možnosti a hlavně dostatečnou motivaci. Jen nepatrná část z nich navštěvovala či navštěvuje jazykový kurz.

„Nepotřebuji to... všude kde potřebuji se domluvim anglicky.. s přáteli mluvím bulharsky..“

„Když jsem sem přišel, navštěvoval jsem chvíli kurz českého jazyka, ale asi po půl roce jsem chodit přestal a dal přednost německému jazyku. Důvodem je to, že pracuji v anglicky mluvícím prostředí a neplánuji zde zůstat déle jak 4 roky..“

„Ve firmě není možnost učit se česky... vím o nějakých organizacích, které nabízejí kurzy češtiny pro cizince, ale nechodím tam...není čas.“

Lépe jsou na tom jedinci, kteří si za svého životního partnera našli Čecha, popřípadě chtějí zůstat v ČR natrvalo. Jedná se však o výjimky.

„Přítelkyně mě učila česky ... a teď si už zlepšuji jazyk sám..povídáním si s přáteli, sledováním české TV, posloucháním českého rádia,..“

Z hlediska tří výše zmiňovaných předpokladů úspěšného začlenění do společnosti je míra integrace u této skupiny Bulharů nízká. Důležitá je zde motivace k integraci (především k učení se českého jazyka), která v prostředí mezinárodních firem v Brně není podporována.

Migranti, pracující v Brně na dělnických pozicích, se kterými jsem měla možnost se setkat, soběstační příliš nejsou. Můžeme říci, že se jedná o komunitu celých rodin Bulharů, kteří žijí v ČR v rozmezí jednoho až dvou let. Většina z nich sem přijela

na sezónní zemědělské práce, které pro ně zajišťuje zprostředkovatelská firma bulharské imigrantky, u které také bydlí.

Tato respondentka žije se svým manželem v ČR již přes deset let.

„... teď máme firmu a dodáváme lidi z Bulharska na práce do zemědělství..teď tu máme lidi na chřest, pak budou třešně, jahody, jablka a tak různě... v Čechách i na Moravě pomáháme se sklízni.. Práce je hodně a s lidmi se těžko pracuje, každý něco chce. Zajišťuju jim dopravu, ubytování, všechno...“

„Hodně lidí tu zůstává trvaleji. Přijde sem za ním pak zbytek rodiny a zůstanou tu. Mám tu celé rodiny. Děti třeba dostudovávají v Bulharsku, ale pak přijdou za rodiči sem...“

Bulhaři, kteří žijící u této hostitelky jsou většinou její příbuzní či známí.

„Ona je taková naše matka. Stará se o nás, vozí nás k doktorovi a všechno s námi zařizuje.. já moc bulharsky neumím..“

Někteří si práci hledají sami. Přestože polovina z nich má ukončené středoškolské či dokonce vysokoškolské vzdělání, pracují v Brně na dělnických pozicích.

Nesamostatnost v oblasti bydlení a částečně i ekonomické aktivity je dána především nedostatečnou znalostí jazyka. Jazykového kurzu se nezúčastnil žádný z mých respondentů. Česky se učí sami, a když se druhá strana snaží, tak se domluví. Úroveň jejich znalostí českého jazyka je dána délkou pobytu v ČR. Také záleží na tom, zda češtinu používají v pracovním prostředí či ve styku s českými přáteli. Tito Bulhaři se s Čechy příliš nesdružují, žijí v rámci svých rodin a ve volném čase se setkávají zejména s jinými Bulhary, kteří jsou v ČR ze stejných důvodů jako oni.

„Já tu nemám české přátele, jen kolegy z práce..“ „...chodí k nám různí Bulhaři, na návštěvu, pije se, kouří se...bavíme se“

Pouze mladí Bulhaři, kteří z velké části přišli do ČR se svými rodiči, ovládají anglický jazyk a více se stýkají s Čechy v různých zábavních podnicích v Brně.

„...chodim do barů a na diskotéky..mám tu české kamarády a taky bych chtěl českou přítelkyni..“

Pro ilustraci úspěšné integrace uvádím případ Bulharky, která přišla do Brna se svou rodinou na základě ekonomických důvodů. Díky špatným zkušenostem se s ostatními Bulhary v Brně vůbec nestýká a můžeme říci, že díky této skutečnosti a také samozřejmě osobnímu přístupu se do české společnosti již plně začlenila. Aby sehnala zaměstnání, alespoň částečně odpovídající jejímu vzdělání, složila státnice z českého jazyka. V současné době při zaměstnání studuje na Masarykově Univerzitě obor

bulharistika v kombinaci s angličtinou. Její rodina je, co se týká bydlení a zaměstnání, zcela soběstačná.

„Mám dva domovy, ale tady se cítím doma víc. Mám tady všechno, v Bulharsku nic.“

Ostatní respondenti přišli do Brna zejména ze studijních či osobních důvodů. V těchto případech problémy s integrací nebyly. V rámci studia se naučili český jazyk, získali české kamarády a později sehnali práci dle svého vzdělání. Některým migrantům pomohli se začleněním do společnosti jejich čeští partneři či jiní příbuzní.

Důležitou úlohu v integraci imigrantů hrají vládní instituce a nevládní neziskové organizace. Občané zemí EU ale většinou nejsou cílovou skupinou těchto organizací. Pouze jedna má respondentka vyhledala pomoc podobné organizace, konkrétně Sdružení občanů zabývajících se migranty (SOZE) a stala se klientkou v rámci sociálně-právní poradny a také kurzů českého jazyka. Ostatní respondenti necítili potřebu tyto organizace navštívit.

V závěrečné části této kapitoly se věnuji problematice rasismu a diskriminace. S přímo rasistickým zážitkem se většina mých respondentů v Brně nesešla. Pouze jedna respondentka zmínila napadení svého syna skinheady a jeden mladý muž z Pirinu vypověděl:

„asi před rokem jsme byli napadeni Čechem, který později přiznal na policii, že nás napadl, protože jsme mluvili cizím jazykem.“

Otázka diskriminace je však aktuální u všech skupin Bulharů žijících v Brně. U „ibmců“ je hlavním motivem diskriminace neznalost českého jazyka.

„Lidé, které neznám, měli poznámky, že v České republice musím mluvit česky...a nazvali mě Arabem.“

„S rasismem jako takovým jsem se nesešel, ale s diskriminací ano – v hospodě, v práci – komunikace jen v češtině, i když je to proti pravidlům.“

„... velmi často, v obchodech a restauracích.. když lidé pochopí, že nejsem Čech, cítím jiný přístup než k Čechům.“

Na počátku svého pobytu měli tito Bulhaři problémy i se sháněním ubytování.

„První den, co jsem přijel do Brna, jsem byl nazván „piche Bulhar“ a vyhozen z hotelu.“

„Když jsem sem přišel, bylo zde hodně bytů s poznámkou „Ne pro cizince“.

„...když jsem si zařizoval ubytování, tak jsem tam volal a oni se zeptal, jestli jsem Slovák a já říkám, že ne, že jsem Bulhar, a oni hned nene, on ten byt vlastně už není volný..U mě je hned z přízvuku slyšet, že jsem cizinec.“

Podle respondentů se situace v Brně zlepšila po hromadném příjezdu Bulharů do IBM.

„Lidé si zvykli, že je tady teď mnoho lidí, kteří mluví cizím jazykem.. už na nás tak nezírají... berou nás jako turisty.“

Všichni mí respondenti, pracující v Brně na dělnických pozicích, se s určitou formou diskriminace setkávají každý den. Nejčastější je diskriminace v práci, v různých institucích a během hledání zaměstnání.

„Například když jsem pracovala jako uklízečka...podmínky nikdy nebyly pro všechny stejné.“

„Dělám ty nejpodřadnější práce. Myslí si, že nic neumím když jsem cizinec.“

„Paní na úřadu práce na mě byla dost protivná. Psala mi návštěvu jednou za tři měsíce a akorát se mě vždycky zeptala co nového, žádná doporučenka někam, nic. Pořád mě nutila abych se ptala po místu sanitárky. A já no dovolte, mám vyšší odbornou školu, uklízečku dělat nepůjdu!“

S diskriminací se setkávají i Bulhaři, kteří jsou již plně začleněni do české společnosti. Ta se v tomto případě týká nejčastěji jejich odlišného vzhledu.

„... na základce se mě jeden kluk zeptal, zda nejsem cikánka..hodně lidí to napadne...přitom si teda nemyslím, že vypadám jako Romka... Pak když jsem dělala brigádu a prezentovala jsem v supermarketu jídlo z Bulharska, tak mi jeden pán vynadal, že od cigánů nic nechce..“

„Docela hodně lidí, se kterými se seznámím, se mě ptá, zda nejsem z Izraele... taky si lidi často myslí, že jsem Arabka..asi kvůli tomu nosu...v nijak negativním smyslu..prostě se jen ptají.“

„Většinou mě posílali někam do Ukrajiny nebo kamsi.. jako do Bulharska teda spíš ne..“

Tyto drobné záležitosti týkající se diskriminace však respondenti nevidí nijak tragicky.

4 Závěr

Závěr mé diplomové práce je věnován shrnutí poznatků získaných analýzou dat z terénního výzkumu a odpovědím na otázky, které byly vytyčeny v úvodu práce

Bulharskou menšinu v Brně nelze charakterizovat jako jednolitou komunitu. Je tvořena čtyřmi základními skupinami bulharských migrantů, které se vzájemně liší svou historií, dobou příchodu, důvody migrace, vazbami na mateřskou zemi, touhou sdružovat se a stupněm integrace. Tyto skupiny jsou konstruovány na základě sociálního statusu, profesionálního zaměření či přátelských vztahů. Jak již bylo zmíněno, v Brně můžeme vymežit tyto skupiny Bulharů:

- a) Potomci původních zahradníků či studentů a migranti, kteří přišli na základě mezistátních dohod po 2.světové válce, tvoří nejstarší generaci Bulharů v Brně. Spolu se svými rodinami jsou sdruženi v rámci BKOS.
- b) Lidé mladší generace, kteří přišli do Brna individuálně, většinou z různých rodinných, studijních či jiných důvodů. Respondenti, se kterými jsem se setkala, se sdružují kolem souboru bulharských lidových tanců Pirin.
- c) Ekonomičtí migranti, kteří pracují v Brně převážně na dělnických pozicích. Bulharské organizace většinou nekontaktují.
- d) Mladí vzdělaní Bulhaři, kteří pracují v brněnských mezinárodních firmách, především v IBM.

Mezi těmito skupinami jsou v některých ohledech významné rozdíly. Tato skutečnost je zohledněna v následujícím shrnutí kopírujícím tématické celky.

1) Migrace Bulharů do České republiky

Jaké důvody vedou Bulhary k migraci z Bulharska do České republiky?

U mladých Bulharů pracujících v brněnských mezinárodních firmách hraje zásadní roli pull faktor lepšího profesního uplatnění a růstu. K dalším důvodům migrace patří touha po dobrodružství a změně; v menší míře pak lepší podmínky pro život a ekonomické důvody. U migrantů pracujících v Brně na dělnických pozicích je zásadním push faktorem špatná ekonomická situace v zemi původu. Od nového prostředí očekávají dostatek pracovních příležitostí za větší mzdu a s tím spojené lepší podmínky pro život. Tuto skupinu můžeme považovat za typický příklad teorie sítí a teorie dvojího

pracovního trhu. Mezi další příčiny migrace Bulharů do Brna patří touha po kvalitnějším vzdělání, rodinné či jiné osobní důvody.

Do jaké míry jsou spokojeni s životem v České republice?

Všichni respondenti se kterými jsem hovořila jsou s životem v České republice spokojeni. Hlavním důvodem je značné zlepšení jejich životní úrovně. Na České republice se jim nejvíce líbí její uspořádanost, čistota a klidný způsob života. Momentálně respondenti svůj odchod zpět do Bulharska či jiné země neplánují. Většina z nich by chtěla v České republice zůstat natrvalo.

Jak Bulhaři reflektují jinakost českého prostředí a jaké si vytváří stereotypy o Čechách?

Bulhaři¹³⁴ reflektují tuto jinakost především v odlišném životním stylu. Bulharský temperament a umění se spontánně bavit staví do protikladu k chladné, ne příliš zábavné a uzavřené české společnosti. Pro Bulhary je na rozdíl od Čechů také velmi důležitý vzhled a péče o něj. Odlišný je i způsob trávení volného času. Pro Bulhary je spojen se zábavou, jídlem, muzikou a tancem. Češi naopak tráví mnoho času sportem či cestováním. Vytváří se zde také mnoho stereotypů. Typický Čech, je podle mých respondentů chladný, uzavřený až nepřátelský, zejména k cizincům. V přístupu k životu je spíše konzervativní, chybí mu city a vášeň. Na druhou stranu Bulhaři oceňují českou organizovanost, klid a snahu se vždy domluvit.

2) Etnická identita Bulharů v České republice

Na jakých symbolech si Bulhaři v Brně budují svou etnickou identitu?

Hlavními pilíři etnické identity všech skupin Bulharů v Brně je bulharský jazyk, pravoslaví, bulharské svátky a tradice a bulharská kuchyně. Důležitou roli v potvrzování etnické sebeidentifikace Bulharů na základě těchto symbolů hrají bulharské organizace. Členové souboru Pirin prezentují svou identitu také skrze lidové tance a folklór.

¹³⁴ Označením Bulhaři (bez konkretizace skupiny) jsou v tomto shrnutí míněny všechny skupiny Bulharů v Brně.

Jak vnímají své bulharství v rámci každodenního života?

Všichni mí respondenti se veřejně deklarují jako Bulhaři. Na svou národnost a zemi původu jsou většinou velmi hrdí. Jejich sebeidentifikace pro ně hraje důležitou roli v každodenním životě. Proto se také ani při dlouhodobém pobytu v České republice nechtějí vzdát svého bulharského občanství.

Udržují Bulhaři v České republice kontakt s Bulharskem a co pro ně znamená?

K Bulharsku mají Bulhaři velmi niterný vztah. Znamená pro ně domov, místo, kde se narodili, vyrostli, a kde žije jejich rodina a přátelé. Téměř všichni respondenti udržují kontakty se svými příbuznými a přáteli žijícími v Bulharsku. Často také Bulharsko navštěvují v rámci dovolených a prázdnin.

3) Sdružování Bulharů v ČR - bulharské organizace a jejich aktivity

Sdružují se Bulhaři v České republice do skupin?

Jak již bylo řečeno, Bulhary v Brně můžeme rozdělit do jednotlivých skupin. Některé se sdružují v bulharských organizacích, jiné v rámci své vlastní skupiny. Ekonomičtí migranti, kteří přišli do Brna za lepším výdělkem, se většinou nezapojují do aktivit krajanských sdružení. Sdružují se v rámci komunity svých příbuzných a známých, se kterými je spojují společné problémy týkající se především shánění práce v nové zemi. Bulhaři pracující v IBM žijí v komunitě vymezené touto profesní orientací. Část z nich se také aktivně podílí na aktivitách souboru Pirin. V Brně žijí také migranti, kteří se cíleně nesdružují ani nekontaktují s žádnými jinými Bulhary. Důvodem jsou zpravidla špatné zkušenosti a nedůvěra vůči ostatním Bulharům

Jaké bulharské organizace v České republice fungují a jaká je jejich činnost?

V Brně existují tři bulharské organizace. Jedná se o Bulharské kulturně-osvětové sdružení, soubor bulharských tanců Pirin a Sdružení pro Bulharsko. BKOS je krajanská organizace, která sdružuje především starší generaci bulharských migrantů a jejich rodiny. Základními aktivitami je pravidelné setkávání členů a slavení bulharských svátků a tradic. V rámci sdružení funguje také dětský soubor bulharských tanců Kytka. Pirin sdružuje mladé Bulhary, Čechy i Slováky, kteří mají zájem o bulharský folklór. Každý týden se setkávají na taneční zkoušce a o víkendech prezentují bulharskou kulturu v rámci svých vystoupení. Mimo to společně slaví bulharské svátky, tradice a narozeniny svých členů.

Současná činnost Sdružení pro Bulharsko není známa.

4) Integrace Bulharů do české společnosti

Je integrace Bulharů z hlediska zvládnutí jazyka, ekonomické soběstačnosti a vztahů se členy majority úspěšná?

Bulhaři z migračních vln před rokem 1989 jsou z hlediska jazyka, zaměstnání i blízkých vztahů s Čechy plně integrováni do české společnosti. Většina z nich má české občanství a Českou republiku považuje za svůj domov. Bulhaři pracující v Brně na kvalifikovaných místech nemají s ekonomickou soběstačností žádné problémy. Práci v oboru mají zajištěnou na dlouhou dobu. Nepěstují však téměř žádné bližší vztahy se členy majoritní společnosti. Na vině uzavřenosti této komunity je neznalost českého jazyka. Jazykem pracovního i osobního života je pro ně angličtina a k učení se češtiny nemají dostatečnou motivaci. Z těchto důvodů považují míru jejich integrace za nedostatečnou. Lépe jsou na tom ti, kteří jsou členy souboru Pirin. Zde se setkávají s češtinou a navazují bližší vztahy se svými českými spolutanečníky. Ekonomičtí migranti, se kterými jsem měla možnost hovořit, nejsou příliš soběstační. Jedná se o komunitu bulharských rodin, které do ČR přijely za lepším výdělkem. Někteří si práci hledají sami, většinou jim je však spolu s ubytováním zajišťována zprostředkovatelkou. Tito migranti se snaží co nejvíce pracovat, proto nemají čas ani příležitost navazovat nějaké bližší vztahy s Čechy. Česky se snaží naučit sami. Úroveň češtiny pak závisí na délce jejich pobytu v ČR. Ostatní respondenti, kteří přišli do Brna ze studijních či rodinných důvodů, problémy s integrací nemají. Začlenit se do společnosti jim pomohlo studium na zdejší škole nebo čeští rodinní příslušníci. Také jedinci, kteří si od ostatních Bulharů drží odstup, se velmi dobře integrují. Hlavní roli zde hraje jejich osobní motivace.

Mají Bulhaři v České republice zkušenost s rasismem či diskriminací?

S rasistickým zážitkem se většina mých respondentů v České republice nesešla. Otázka diskriminace je u všech skupin Bulharů v Brně aktuální. Ekonomičtí migranti se s nerovným přístupem setkávají zejména při hledání práce. U Bulharů z IBM je hlavním motivem diskriminace jejich neznalost českého jazyka. Často se s ní také setkávají při hledání ubytování. Někteří respondenti také zažili diskriminaci na základě svého vzhledu. Ta však díky podobným slovanským rysům není častá. Z důvodu nevelké odlišnosti, která by byla patrná na první pohled, by mohla být

integrace bulharských migrantů do české společnosti snadná. Nejdůležitější je však dostupnost a motivace k učení se českého jazyka.

Metodologii použitou k terénnímu výzkumu hodnotím jako dobře zvolenou. Kombinace kvalitativních a kvantitativních metod se osvědčila. Při hlubší analýze jednotlivých témat by bylo zajímavé použít metodu biografického vyprávění¹³⁵. Zejména pak u skupiny Bulharů z migračních vln před rokem 1989.

Význam své práce vidím především v jejím charakteru lokální studie a také v pohledu na bulharskou menšinu jako na jednotlivé skupiny migrantů se svými specifickými charakteristikami a problémy.

Etnická menšina se stejně jako kterékoliv jiné společenství lidí nestále proměňuje v čase, proto je třeba výzkumy opakovat. Moje práce je pojata jako celkový pohled na problematiku migrace Bulharů do České Republiky na příkladu města Brna. Bylo by zajímavé zabývat se nastíněnými problémy u jednotlivých skupin Bulharů v Brně více do hloubky. Takto získaná data by mohla posloužit k vytváření úspěšných integračních nástrojů v České republice.

¹³⁵ Hendl, Jan: Kvalitativní výzkum, Praha: Portál 2005, str. 130

5 Použitá literatura a zdroje

Publikace a články

BAČOVÁ, Viera. Etnická identita a historické změny: štúdia obyvateľov vybraných obcí Slovenska, In PATRASOVÁ, Pavlína. *Identita českých krajanů v Gerníku*. Pardubice, 2008. s.15-16 Univerzita Pardubice. Vedoucí bakalářské práce Hyánková Tereza.

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 347 s. ISBN 80-85959-47-X.

BARŠOVÁ, Andrea. In *Kdo chce žít v Česku*. Praha : Člověk v tísní, 2004. 38 s.

BAUBÖCK, R. (1994): The Integration of immigrants. In. TOLLAROVÁ, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? *Biograf* (39): 107 odst. Dostupný z WWW: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>.

BAUMAN, Zygmunt. *Myslet sociologicky : netradiční uvedení do sociologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2000. 249 s. ISBN 80-85850-90-7.

BERGER, Peter Ludwig, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality : pojednání o sociologii vědění*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 214 s. ISBN 80-85959-46-1.

BITTNEROVÁ, Dana. Výzkum identity národnostních a etnických skupin žijících na území České republiky. *Lidé města*. 2003, roč. 2003, č. 9, s. 126-133.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. Bulharští vysokoškoláci v Praze. In BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : Sofis, 2005. s. 264-296. ISBN 80-902785-8-2.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006. 411. ISBN 80-903086-7-8.

BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Kdo jsem a kam patřím?*. Praha : Sofis, 2005. 459s. ISBN 80-902785-8-2.

BOČKOVÁ, Helena, JANA, Pospíšilová. Bulhaři v Brně : proměny profesní a etnické minority. *Český lid*. 2006, roč. 93, č. 2, s. 113-135

BRETTEL, Caroline B., HOLLIFIED, James F. *Migration theory*. New York : Routledge, 2000. 239 s.

CASTLES, Stephen, MILLER, Mark J. *The age of migration : International population movements in the modern world*. 2nd edition. New York : The Guilford Press, 1993. 336 s. 2.. ISBN 1-57230-381-6.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DRBOHLAV, Dušan. Mezinárodní migrace - pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů). In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. s. 17-28. ISBN 80-7178-648-9.

DRBOHLAV, Dušan, LUPTÁK, Milan, JANSKÁ, Eva, BOHUSLAVOVÁ, Jaroslava. Ruská komunita v České Republice. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. s. 188. ISBN 80-7178-648-9.

GARDEV, Kostadin. *Balgarskite obštnosti v čechija i Slovakija : minalo i nastojašte*. Sofija : Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ochridski", 2003. 380 s

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HENIG, David. *Migrace* [online]. 2008 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <http://www.caat.cz/publikace/prehledove-studie/44-prehledove-studie/149-migrace#_ftn10>.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. 283 s. ISBN 80-7178-535-0.

KOCOUREK, Jiří. Vietnamci v České Republice. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. s. 188. ISBN 80-7178-648-9.

MAXOVÁ, Zuzana. Etnická identita bulharských teenagerů žijících v České Republice. In BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat, 2006. s. 268-317. ISBN 80-903086-7-8.

MINČEV, Enčo. *Klubovní organizace Bulharů v České Republice a Čechů v Bulharsku*. [s.l.], 2007. 23 s. Studentská práce. Univerzita Pardubice.

MORAVCOVÁ, Mirjam. Kulturní rozměr existence etnických menšin v České Republice. In BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam. *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha : Ermat, 2008. s. 11-40. ISBN ISBN 978-80-8.

MORAVCOVÁ, Mirjam. Počátky působení bulharských zahradníků v českých zemích. In MOTEJLOVÁ - MANOLOVA, Marija. *Uchováno v paměti : Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích*. Praha : Bulharská kulturně osvětová organizace v ČR, 2006. s. 38-50. ISBN 80-239-8365-2.

MOTEJLOVÁ - MANOLOVA, Marija. *Uchováno v paměti : Bulharská sedjanka a její pokračovatelé v českých zemích*. Praha : Bulharská kulturně osvětová organizace v ČR, 2006. s. 79. ISBN 80-239-8365-2.

PENČEV, Vladimír. Já a on : obraz druhého u "českých" Bulharů a "bulharských" Čechů. In MORAVCOVÁ, Mirjam, SVOBODA, David, ŠÍSTEK, František. *Pravda, láska a ti na "východě"*. Praha : UK FHS, 2006. s. 239. ISBN ISBN 80-23.

PENČEV, Vladimír. *Paralaks v ogledaloto : ili za migrantskite obštnosti v čuždoetnična sreda (čechi i slovaci v Balgaria, balgari v Čechija)*. Sofija : Heron Press, 2001. 117 s.

PENČEV, Vladimír. Sociálněpsychologické pohnutky k emigraci v období přechodu (40.a 90.léta 20.století) aneb O „českých“ Bulharech . In BITTNEROVÁ, Dana, MORAVCOVÁ, Mirjam . *Etnické komunity v kulturním kontextu* . Praha : Ermat, 2008. s. 223-229. ISBN 978-80-87178-01-0

RYCHLÍK, Jan. *Dějiny Bulharska*. Praha : Lidové noviny, 2002. 516 s. ISBN 80-7106-497-1.

SILVERMAN, David. *Ako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava : Ikar, a.s., 2005. 326 s. ISBN 80-551-0904-4.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. s. 188. ISBN 80-7178-648-9.

TOLLAROVÁ, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? *Biograf* (39): 107 odst. Dostupný z WWW: <<http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=v3902>>.

UHHEREK, Zdeněk, HOŠKOVÁ, Simona, VINDIŠ, Robert. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha : Etnologický ústav AV ČR, 2002. 161 s.

URBAN, Jan. Politika vlády v oblasti integrace cizinců. In *Kdo chce žít v Česku*. Praha : Člověk v tísní, 2004. s. 6-8.

VINDIŠ, Robert. Imigranti z Bulharska. In UHHEREK, Zdeněk, HOŠKOVÁ, Simona, VINDIŠ, Robert. *Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců*. Praha : Etnologický ústav AV ČR, 2002. s. 63-81.

VOJTÍKOVÁ, Michaela. *Teorie mezinárodní migrace* [online]. 2005 [cit. 2009-05-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz-index.php3-disp-teorie-shw-197-lst-111.html>>.

ZILYNSKYJ, Bohdan, KOČÍK, René. Ukrajinci v České Republice. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. s. 188. ISBN 80-7178-648-9.

Internetové zdroje

www.cizinci.cz

www.migraceonline.cz

www.czso.cz

www.dnm-praha.cz

[www.vláda.cz](http://www.vlada.cz)

<http://www.mvcr.cz/>

www.mpsv.cz

www.mkc.cz

<http://bulharsko.proweb.cz>

<http://www.bkos.wz.cz>

<http://www.pirin.cz>

<http://www.bgr.cz> <http://www.bki.cz>

<http://www.mezikulturnidialog.cz/organizace-mensin-a-kulturni-instituty.html>

6 Přílohy

7.1 Seznam respondentů¹³⁶

- Žena, 23 let, 10 let v ČR, Pirin
- Muž, 26let, 3 roky v ČR, Pirin, IBM
- Muž, 63let, narozen v ČR, BKOS
- Žena, 31 let, 8 let v ČR
- Muž, 30 let, 6let v ČR, Pirin
- Žena, 78 let, 53 let v ČR, BKOS
- Žena, 24 let, 3 roky v ČR, IBM
- Muž, 26 let, 3,5 roku v ČR, IBM
- Muž, 33 let, 3 roky v ČR, IBM
- Muž, 32 let, 3,5 roku v ČR, Pirin, IBM
- Žena, 54 let, 10 let v ČR, Pirin
- Muž, 38 let, 19let v ČR, Pirin
- Muž, 52 let, 30 let v ČR, BKOS
- Muž, 65let, 37 let v ČR, BKOS
- Muž, 64 let, 38let v ČR, BKOS
- Žena, 62 let, 40 let v ČR, BKOS
- Žena, kolem 40 let, 9let v ČR
- Muž, kolem 51 let, 1 rok v ČR
- Žena, 42 let, 2 roky v ČR
- Žena, 25 let, 2 roky v ČR

¹³⁶ Pro ilustraci uvádím některé respondenty, se kterými jsem vedla hloubkové rozhovory, skupinová interview a další mé kontakty a informátory. Údaje všech účastníků skupinových diskusí mi nejsou známy.

7.2 Dotazník

Bulharská verze:

Анкета

Добър ден,

казвам се Олга Кучиркова и следвам социология на университета в Пардубице. Сега пиша дипломната работа ми, която се занимава с живота на българи в Чехия. Моля Ви, попълнете анкетата.

Благодаря Ви!

Обкръжете правилен отговор/отговори.

1. Пол:

- a) Мъж
- b) Жена

2. Възраст:

Моля, попълнете...

3. Откъде в България сте?

Моля, попълнете град...

4. Каква вяра имате?

- a) православна
- b) мюсюлманска
- c) католическа
- d) атеист
- e) друга: Моля, попълнете...

5. Практикувате ли активно вярата Ви и в Чехия?

- a) Да.
- b) Не. Защо? ...

6. Образоването Ви е:

- a) основно
- b) професионално обучение
- c) средно училище
- d) университетско

7. Занятие:

- a) студент
- b) вода домакинството
- c) безработен
- d) работя

е) предприемач

8. В каква бранш работите в Чехия?

а) индустрия

б) земеделие

с) услуги

д) друга: Моля, попълнете...

9. Кой/коя сте по професия?

Моля, попълнете...

10. Намерихте ли си в Чехия работа, която отговаря на образоването Ви?

а) Да.

б) Не.

11. Колко време сте живяли в Чехия?

Моля, попълнете...

12. Бяхте ли вече живяли преди това в чужбина?

а) Да.

б) Не.

Кога? ...

Колко време? ...

В коя страна? ...

13. Заради какви причини напуснахте България?

а) икономически причини

б) по-добри условия на живот

с) роднини, приятели ми живеят тука.

д) приключение, промяна

е) етнически, религиозни, политически причини

ф) по-добро използване на професия

е) други: Моля, попълнете....

14. Защо избрахте точно Чехия?

Моля, попълнете....

15. Знаете ли за български дружества в Чехия? Посещавате ли ги?

а) Да. Защо?

Колко често?

б) Не. Защо?

16. На какво ниво е Вашият чешки?

- a) изобщо не знам чешки
- b) начинаещ съм
- c) разбира се, но правя грешки
- d) много добро

17. Учите ли чешки?

- a) Да, сам(а).
- b) Да, посещавам езиков курс.
- c) Не. Защо?
- d) Не, но искам да уча в бъдещо.

18. Харесва ли в Чехия? (Доволен/а ли сте от живота си в Чехия?)

- a) Да.
- b) Не.
- c) Горещо-долу.
- Защо? ...

19. Запознате ли се с други българи в Чехия?

- a) Да.
- b) Не.
- Къде?

20. Срещате ли се с други българи?

- a) Да. Колко често? ...
- b) Не.

21. Колко време още искате да останете в Чехия?

- a) няколко месеци
- b) няколко години
- c) завинаги
- d) още не знам.

22. Искате ли да живеете още в друга страна в бъдещо?

- a) Да. Къде? ...
- b) Не.
- c) Още не знам.

23. Дойдохте ли в Чехия?

- a) сам(а)
- b) със семейството ми
- c) с приятел(и)

24. Какво Ви харесва в Чехия?

Моля, попълнете....

25. Какво Ви не харесва в Чехия?
Моля, попълнете....

26. Имате ли познати/приятели между чехи?
а) Да.
б) Не

27. Колко често се срещате с тях?
а) всеки ден
б) 2 – 3 пъти седмично
с) 1 път на седмица
д) 1 път на месец
е) по-малко от това
Защо?

28. Можете ли да си представите, че се ожените с чехкиня/чех?
а) Да.
б) Да, вече съм оженен с чехкиня/чех
с) Не.
д) Не знам.

29. Вземате ли участие в културен живот в място, където живеете в Чехия (напр. театър, кино, ресторант, кръчма ...)?
а) Да.
б) Не.
с) Рядко.

30. Опишете типичен чех (добри и лоши качества).
Моля, попълнете....

31. Опишете типичен българин (добри и лоши качества).
Моля, попълнете....

32. Запазвате ли контакт с България?
а) Да.
б) Не.
с) Рядко.

33. Посещавате ли България?

- a) Да.
 - b) Не.
 - c) Рядко.
- Защо?

34. Искате ли да се интегрирате/припособяте към чешкото общество?

- a) Да.
- b) Не

35. Искате ли в бъдещо да станете чешки гражданин/чешка гражданка?

- a) Да.
- b) Не
- c) Още не знам.

36. Преживяли ли сте в Чехия някога расизъм, дискриминация?

a) Да. В коя ситуация? Моля, попълнете....

b) Не.

37. Какво отношение имате към България? Какво значение има България за Вас?

Моля, попълнете....

38. Запазвате ли в Чехия български обичаи и традиции?

a) Да. Какви? Моля, попълнете....

b) Не.

Благодаря Ви!!!

Česká verze:

Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Olga Kučírková a studuji sociální antropologii na univerzitě Pardubice. Právě píšuji svou diplomovou práci, která se zabývá životem Bulharů v Brně. Prosím o vyplnění dotazníku. Děkuji!!)

1. Pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2. Věk:

Prosím doplňte ...

3. Odkud z Bulharska pocházíte vy/vaše rodina?

Doplňte název města/vesnice

4. Jakého jste vyznání?

- a) pravoslavné
- b) muslimské
- c) katolické
- d) jsem ateista
- e) jiné: prosím vyplňte

5. Praktikujete svou víru aktivně i v Čechách?

- a) Ano
- b) Ne. Proč? ...

6. Jaké máte vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

7. Jaké je Vaše zaměstnání?

- a) student
- b) na mateřské
- c) nezaměstnan
- d) zaměstnanec
- e) podnikatel

8. V jakém odvětví pracujete?

- a) průmysl
- b) zemědělství
- c) služby
- d) jiné: prosím doplňte...
- e) nepracuji

9. Jaké jste profese? Jaké je (bude) vaše pracovní zaměření?

Prosím, doplňte...

10. Našel/našla jste v ČR zaměstnání, které odpovídá vašemu vzdělání?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nepracuji

11. Jak dlouho již žijete v ČR?

Prosím doplňte ...

12. Žil/a jste už někde jinde v cizině?

- a) Ano
- b) Ne

Jak dlouho? ...

Kde, v jaké zemi? ...

Z jakého důvodu?...

13. Z jakých důvodů jste opustil/a Bulharsko?

- a) ekonomické důvody
- b) lepší podmínky pro život
- c) mám tu příbuzné, kamarády
- d) dobrodružství, změna
- e) z etnických, náboženských, politických důvodů
- f) lepší profesionální uplatnění
- e) jiné: prosím doplňte ...

14. Proč jste si vybral/a právě ČR?

Prosím, vypište ...

15. Navštěvujete v ČR nějaké krajanské spolky?

a) Ano. Jaké?

Jak často?

Proč?

b) Ne.Proč?

16. Na jaké úrovni je váš český jazyk?

- a) vůbec neumím česky
- b) jsem začátečník
- c) domluvím se, ale s chybami
- d) mluvím perfektně česky

17. Učíte se/učil(a) jste se česky?

- a) Ano, sama
- b) Ano, na jazykovém kurzu.
- c) Ne.Proč? ...
- d) Ne, ale rád(a)bych se učil(a).

18. Líbí se vám v české Republice? Jste spokojen/a s životem v CR?

- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Jak kdy a jak co.
- Proč?

19. Znáte v CR nějaké další Bulhary?

- a) Ano
- b) Ne

20. Setkáváte se s nimi?

- a) Ano.Jak často?...
- b) Ne.

21. Jak dlouho ještě chcete zůstat v CR?

- a) několik měsíců
- b) několik let
- c) napořád
- d) ještě nevím

22. Chtěl/a byste žít ještě někde jinde v zahraničí?

- a) Ano.Kde? ...
- b) Ne.
- c) Ještě nevím.

23. Přišel/šla jste do CR...?

- a) sám(a)
- b) s rodinou
- c) s přáteli

24. Co se vám na České Republice líbí?

Prosím vyplňte ...

25. Co se vám v České Republice nelíbí?

Prosím vyplňte ...

26. Máte nějaké přátele mezi Čechy?

- a) Ano. Odkud se znáte?
- b) Ne.

27. Jak často se s nimi vídáte?

- a) každý den
- b) 2x –3x týdně
- c) 1x týdně
- d) 1-2x měsíčně
- e) méně

28. Umíte si představit, že byste si vzal/a Čecha/Češku za manžela/za ženu?

- a) Ano.
- b) Ano, jsem oženěn/vdána za Češku/Čecha
- c) Ne
- d) Nevím

29. Účastníte se kulturního života ve svém městě? (veřejné události a oslavy, kino, hospoda,..)

- a) Ano
- b) Ne
- c) Málokdy

30. Popište typického Čecha, dobré i špatné vlastnosti.
Prosím vypište,...

31. Popište typického Bulhara, dobré i špatné vlastnosti
Prosím, vypište ...

32. Udržujete nějaký kontakt s Bulharskem?

- a) Ano. Jakým způsobem?...
- b) Ne
- c) Zřídka

33. Jezdíte do Bulharska?

- a) Ano, jak často?...
- b) Ne
- c) Velmi málo

34. Chtěl/a byste se integrovat do české společnosti? Začlenit se?

- a) Ano
- b) Ne

35. Chcete se v budoucnosti stát českým občanem/ českou občankou? Budete žádat o občanství?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Ještě nevím.
- d) Už jsem občan/ka ČR

36. Setkali jste se v ČR s nějakou formou rasismu, diskriminace?

a) Ano. V jaké situaci?....

b) Ne.

37. Jaký máte vztah k Bulharsku, co pro vás znamená?

Prosím vypište

38. Udržujete v ČR bulharské svátky a tradice? Které?

a) Ano. Jaké?....

b) Ne

Děkuji!!!

7.3. Obrazová příloha

Soubory bulharských tanců v Brně

Kytka

Zdroj: Olga Kučírková

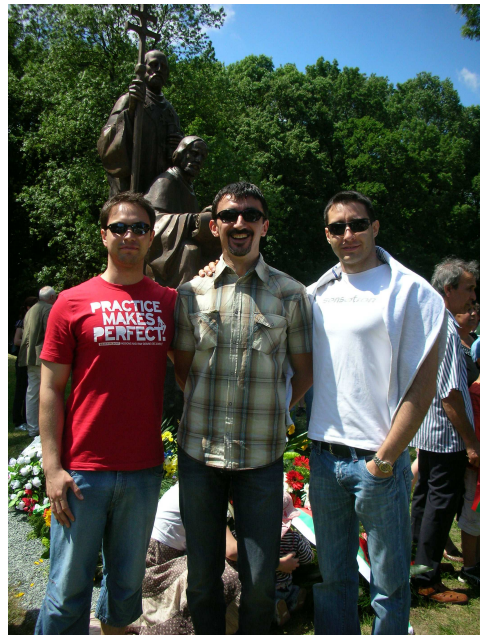
Pirin

Zdroj: archiv souboru

Mikulčice - Slavnost sv. Cyrila a Metoděje

Pravoslavná liturgie
Zdroj: Olga Kučírková

Bulhaři z Pirinu před sousoším
Zdroj: Olga Kučírková

Soubor Pirin – Mikulčice 2008
Zdroj: archiv souboru

Pravoslavná liturgie
Zdroj: Olga Kučírková

Vystoupení souboru Kytka
Zdroj: Jana Virágová

Předseda BKOS Mudr. Ivan A. Belkov
Zdroj: archiv BKOS

Setkání členů BKOS v „Caffe Rudolf“

Zdroj: Olga Kučírková

Zdroj: Olga Kučírková

Folklorního odpoledne národnostních menšin Brno-Řečkovice

Vystoupení souboru Pirin
Zdroj: Olga Kučírková

Vystoupení souboru Pirin
Zdroj: Olga Kučírková

7.4.Ukázka rozhovoru

Respondentka, 31 let, 8 let v ČR

Proč jste Ty a tvá rodina odjeli z Bulharska?

Chtěli jsme odjet někam pryč hlavně z ekonomických důvodů, i když politici slibovali něco jiného, situace tam byla horší a horší. To je asi hlavní důvod proč jsme odešli. Prostě bída, přežíváš ze dne na den. Stále jen přemýšlíš, jak zaplatíš vodu a elektřinu...

Kolik Ti bylo když jste odešli?

23, myslím 23 let.

Proč jste odešli zrovna do České Republiky?

Manžel tu měl známého, vlastně dva. Také to byla země nejdále na západ do které ses mohl dostat aniž bys potřeboval vstupní vízum. Od Česka dál, Německo a tak, tam už se vlastně vůbec nedostaneš.

Znali jste Českou Republiku předtím než jste sem přijeli?

Ne, vůbec. Něco jsem samozřejmě slyšela, ale nikdy jsem tu nebyla. Nikdy jsem do té doby nevycestovala za hranice Bulharska. Nic jsem nevěděla..hlavní město Praha..a Nemocnice na kraji města..ten seriál, a Arabela, to se vysílalo u nás... A to bylo všechno. Ani jsem si moc nic nezjišťovala. Prostě jsme se sbalili a odjeli jsme.

Přímo sem do Brna?

Ano, jeli jsme rovnou sem. Manžel tu měl toho kamaráda.

Měli jste tu přes něj zajištěnou nějakou práci?

Neměli jsme tu zajištěné vůbec nic. Byla to hrůza. Měla jsem nějaké představy, ale tolik problémů kolik bylo, hlavně s tím pobytem a potom s tou prací a tak. Já jsem na začátku nepracovala vůbec. Vlastně to, co teď dělám, je moje první zaměstnání. Já tady dělám už od 2006, takže čtvrtý rok. Sháněla jsem samozřejmě i předtím, ale měla jsem jen dlouhodobý pobyt, a to vás nikde nevezmou..no a pak už jsem dostala trvalej pobyt..přihlásila jsem se na úřad práce a obcházela jsem nemocnice, jak mám tu zdravotní školu, chtěla jsem pracovat v oboru něco a jinak jsem se dívala i na ty administrativy, něco s tou angličtinou a tak...ale prostě nikde nic..když to tak řeknu,

v nemocnicích hrůza a děs..na dvou místech mě dokonce to..jsem šla za tou hlavní sestřičkou tam a čtvrt hodiny jsem si s ni povídala a ona se mě za 15 minut zeptala zda umím česky, takže jako co na to chceš odpovědět...tak jsem si pak začala dělat kurzy, abych měla v ruce co nejvíc papírů, když na mě jdou abych jim ukázala papír, no tady umím česky, umím psát umím číst..aby se mě pořád neptali, to byla jejich první otázka ze které už mi bylo tak blbě teda...jestli umím česky..většinou mě posílali někam do Ukrajiny nebo kamsi...jako do Bulharska teda spíš ne...

Měla jsi při hledání práce problémy s tím, že jsi cizinka?

Měla. Hlavně na začátku, ale teď už si na mě zvykli, a já si tak zvykla...ale prostě za ty čtyři roky co jsem byla doma..rok a půl jsem byla na úřadu práce..a tak ta paní taky docela protivná,psala mi návštěvu jednou za tři měsíce, akorát se mě ptala co novýho, žádná doporučenka nic, a jestli jsme se ptala po místu sanitárky...a já no dovolte,já má vyšší odbornou školu a nepudu dělat sanitárku na kterou je potřeba akorát tak základní vzdělání, to se na mě nezlobte, ale na uklízečku dělat nepudu!! A pak mi dala, naposledy co jsem tam byla, to ani nebyla doporučenka, prostě vytáhla nějaký papír, že je tady armáda spásy a že hledaj pečovatele..ale nevěděla o tom, vůbec nic, co to je za práci, co tam budou požadovat,..jen at se tam jdu podívat. Tak jsem tam šla a oni mě přijali. Tomu vedoucímu co se mnou dělal přijímací pohovor jsem se líbila..a si kvůli tomu, že oni se mě ptali, že je to práce s bezdomovci, s lidmi v bezvýchodné sociální situaci..a já jsem s i v Brně vlastně tuhle situaci taky prožila, takže jsem to úplně chápala, co mají ty lidi za problémy a proto mě taky asi přijali. Využiju tu i to své zdravotnické vzdělání, často ty lidi potřebujou ošetřit, když nemají kartičku zdravotní pojišťovny nebo nemají vůbec žádné doklady...máme tam takovou ošetřovnu..

A jak jsi to měla Ty s češtinou?

Já vlastně na začátku po půl roce, když jsme se rozešli ve zlém s těma našema známýma, tak jsme museli začít nějak sami komunikovat..protože jsme tu už neznali vůbec nikoho.. Já na začátku když jsem přišla, tak jsem to zkoušela anglicky, ale s tou angličtinou se tu člověk moc nedomluví..nebo sem tam někde. Tak jsem musela honem aspoň ty základy češtiny a pak jsem se přihlásila.. je tady to SOZE, tam byli sociální pracovníci a právníci a dělali tam i jazykové kurzy ..ted' už to takhle myslím tam nefunguje, jsou zaměřeni spíše na azylanty, no tak já jsem se tam šla na něco zeptat a oni mě říkali, že tam mají kurz, jestli se nechci zapsat...a tak jsem tam chodila půl roku,

asi 50, 60 hodin, dvakrát týdně jsem tam chodila. Bylo nás tam tak 10, 12. Jiní Bulhaři než já tam nebyli. Byli tam Ukrajinci, možná Rusy..to bylo všechno. Dali nám tam osvědčení, že jsme udělali nějakou tu zkoušku z češtiny, a pak za půl roku jsem šla všeobecnou jazykovou zkoušku, tady na škole. Já jsem chtěla jako i dělat tlumočnickou, tak jsem se dozvěděla, že abych mohla jít na tlumočnickou zkoušku, musím mít nejdříve všeobecnou z češtiny, ale ta tlumočnická je jednou za půl roku někde v Praze...tak jsem to nakonec vzdala a přihlásila jsem se tady na Univerzitu na bulharštinu a angličtinu.

Jezdíte někdy do Bulharska?

No moc ne, spíš nejezdíme. Do minulého roku jsme ještě hodně řešili tu naši finanční situaci a tak. Byla jsem jednou pro děti, já sama, a pak minulý rok jsem byla za rodičema. Rodiče si vůbec nemůžou dovolit sem za mnou přijet. Já bych chtěla letos, ale je to spousta peněz. Vždycky přemýšlím, co by se za to dalo všechno koupit. Ale jednou tam budu muset jet, chtěla bych. A taky děti, je to ostuda, že nejezdí za babičkou a dědečkem...

Máte tady nějaké známé mezi Bulhary?

Ne, nemám. Po té špatné zkušenosti, když jsme sem přijeli, tak nikoho nevyhledávala, vůbec žádnýho Bulhara jsem nechtěla vidět. Víím, že tady existují nějaký ty spolky, ale nehledala jsem je, nechtěla jsem o tom ani slyšet. Jinak je mi po Bulharsku smutno, strašně se mi stýská.

Respondent, 30 let, 6 let v ČR

Jak ses cítil, když jsi přijel poprvé do České Republiky? Kde byly největší rozdíly ve srovnání s Bulharskem?

No rozdíl, rozdíl.. tady je klid. V Bulharsku každý musí nějakým způsobem bojovat každý den aby přežil. Aby jako vydělal tolik, že... Já jsem takový problémy neměl, ale všichni kolem jo...Jde tam o to, že lidi který nedělaj se maj nějakým způsobem, neříkám, že dobře, ale nemaj se špatně, dejme tomu. Tam jsou kavárny všude plný. Restaurace plný. Jako v Itálii třeba..nikdo nedělá, ale... Maj nějaký sociální dávky, někdo krade, někdo něco jinýho..obchoduje s drogama..☺ ..a tak se všichni živí. Ale lidi

kteří dělají, jako ti co dělají v kanceláři, státní práce a tak dále, tak ..zo je určitě jako v Česku taková šedá nějaká střední třída...tam funguje spolupráce a nějakým způsobem se mají líp...než ty co nemají práci nebo co mají horší práci než oni... A další věc je lidi co dělají nějaký byznys, podnikají, a tak..tam je pak jako boj o život, každý den, ... tady v Čechách když chce někdo podnikat, vezme si nějaký úvěr..tak na padesát procent uspěje, třeba...ale v Bulharsku tak na deset procent,ani ne, ani ne tolik.. Tam je obrovská konkurence.Mnohem větší než tady v Česku. Byla jsi tam, vidělaš to. Ty kavárny, restaurace.Každá kavárna je tam lepší než na Václaváku v Praze. Tam se utrácí spousta peněz za nábytek, aby to vypadalo dobře..ne aby to vydělávalo peníze...protože tam jsou zase ti zákazníci, kteří nic nedělají,nemají práci..objednají si jedno presso a jsou tam čtyři hodiny. Tam se každý snaží aby byl nejlepší ze všech, ty investice tam jsou velké, ... No lidi se mají tak jak se mají, každý si stěžuje jako v Česku, ale tady si nemají proč stěžovat, Bulhaři ano. Jinak si stěžují všichni stejně..

Odchází hodně Bulharů do zahraničí?

Jo, odchází, jenže teďka už je neberou. Vrací se. Vrací lidi ze Španělska... Říkal jsem i v těch Pardubicích jsem měl přes tisíc lidí a teď jich dělá ve Foxconu asi padesát... Nejlíp se mají ti co odjeli z Bulharska před dvaceti lety, ještě za komunismu, .. Tohle je všude stejný. Akorát třeba Češi nejezdí tolik do ciziny za prací. Jako třeba Poláci a Ukrajinci, ale ty jsou nežádoucí... všude..a vim proč ☺ Poláci jsou ještě horší než Ukrajinci, chlástají a není na ně spoleh, vůbec..neříkám, že s námi je to jiné..ale nás ještě všude tak neznají..v tom máme tu kliku.

Myslíš si, že Ty osobně jsi se začlenil do české společnosti?

Já si myslím, že jo. Česky jsem se naučil. Děláme v české firmě. Začal jsem od začátku tohoto roku jako jednatel jedné společnosti. Je teda pravda, že spolujednatel té společnosti je Bulhar. Spojil se se mnou přes mé bulharské známé, ale měl ještě pár kandidátů Čechů, nevím proč si vybral mě. Já nemůžu posoudit jací jsou Češi, ale ta mentalita je jiná, úplně jiná. Takže asi mi věří víc, nebo nevím. Zatím to všechno klape. Jinak firma je úplně česká, já jsem jediný Bulhar ve firmě. Takže mám k Čechům mnohem blíž, než mí kamarádi z IBM.